

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СІОУЗА ПІСЬМЕННИКАУ БССР

№ 18 (1655)

Пятніца, 2 сакавіка 1962 года.

Цана 4 кап.

У гэтым
НУМАРЫ

КРАІНА РЫХТУЕЦЦА ДА
ВЫБАРАУ У ВЯРХОУНЫ СА-
ВЕТ СССР. ● ПРАЦЯГ РАЗ-
МОВЫ АБ ТЭАТРАЛЬНЫМ
МАСТАЦТВЕ. ● ЭСТАФЕТА
ПРЫГОЖЫХ СПРАУ. ● ДУМ-
КІ АБ ВЫСТАУЦЫ КАРЦІН
Б. МАЛКІНА. ● РЭЦЕНЗІЯ
НА НОВЫ ЗБОРНІК МАКСІ-
МА ТАНКА. ● УРЫВАК З
РАМАНА ІВАНА НАВУМЕН-
КІ.

ШЧАСЦЕ ЦЯЖКІХ ДАРОГ

Ішоў пленум Дзяржынскага райкома партыі. Адно з выступленняў прыцягнула асаблівую ўвагу прысутных. Мо таму, што тое, аб чым гаварыў прамоўца, хвалявала кожнага. Справа была вельмі якая. На адной з ферм калгаса «Чырвоны сцяг» заварала даярка. Трэба было тэрмінова шукаць падмену. Зайшоў старшыня да адной пажылой калгасніцы. Прашу, гаворыць, хоць пару дзён паправаць на ферме. Жанчына была ўжо згадзілася, але ў гэты момант з печы з-за фіранкі, высювае галаву здарэная дзеўка — як кажучы, кроў з малаком. Прыгладжвае рукою завяўку і кажа:

— Калі вы, мама, пойдзеце працаваць на ферму, дык лепш не вяртацца назад, усю хату жыўёлы азмуродзіце.

Пацкавіўся старшыня, дзе ж праце гэтая прыніцца, што так баіцца жыўёлыга паху.

Аказваецца, у Мінску, у цырульні. І кім! Прыбралышчыцай — валосе вымятае.

Гэты расказ — а было ў ім вельмі многа крыўды — прыгладжвае мне на перадвыбарчым сходзе ў калгасе «Перамога».

Трэба было пацучы, якімі апладысмантамі ўзваралася зала, якая радасць, заблішчала на ўсіх тварах, калі старшыня калгаса Александр Мартынавіч Сталыроў прапанаваў вылучыць кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР даярку Яўгенію Градавец.

Няхай бы ўбачыла гэтую ўрачыстасць тая, з калгаса «Чырвоны сцяг», што пражывае сваю маладосць на пачы. Няхай бы пачула, якімі словамі гаварылі пра Яўгенію Градавец. Можна зраўмаваць б талі, што такое сапраўднае шчасце!

Але досцець аб ёй. Мой позірк прыкваны да Яўгені. Я ўжо многа год ведаю гэтую

дзяўчыну. І мяне заўсёды радуе яе сціпласць, далікатнасць. Гляджу на яе і думаю, якую душэўную ўрашанасць, якое агляванне адчувае ў гэты момант дзяўчына.

Цяжка, вельмі цяжка раскаваць аб чалавеку, які працуе на свеце толькі 26 вёснаў. Цяпер на ўсіх агітунтах вясце плакаты з біяграфіяй Яўгені Градавец. Займае біяграфія ўсяго паўстаронкі. У такім та годзе нарадзілася, у такім — закончыла 7 класаў, працавала ў палітдэпартаме, потым стала даяркай. У мінулы годзе надала ад кожнай фуражнай каровы па 3530 кілаграмаў малака. І ўсё...

Але ці ўсё? Давяце расказ падумаем над лічбай 3530. Кожная даярка вам скажа, што атрымаць ад каровы столькі малака — справа вельмі складаная.

Можна ўдасканаліць любую машыну, удвая-ўтрыя павялічыць яе магутнасць, эканамічнасць. Але карова — не машына. Траўда, ёсць людзі, што разумеюць пагаворку «малако ў каровы на язык» літаральна. Для іх жыўёлы, што тая топка — кіласт больш вугалю, гарачы гарыць агонь.

Жаня атрымлівала для сваіх кароў такіх жа раўняў, як і іншыя даяркі фермы. А па выніках — апаздзіла ўсіх.

Значыць, не ў адных кармах спывае. Мне здаецца, што працоўны падвядз дзяўчыны арганізацыя з'яўляецца з ёй самай, з яе характарам і з поглядамі на жыццё, адноснамі да таварышчай.

Толькі найўны чалавек можа думаць, што агульная павага да Яўгені расла прама прапарцыянальна з надомі. Часта імяна так у нас пішуч аб перадавіках. Больш надала малака — больш пачалі паважаць людзі. А хіба ў мінулы год, калі дзяўчына яшчэ не выйшла ў «чэмпіённы», не гаварылі калгаснікі яе бацькам, што мець такую дачку — вялікая радасць, што ў Яўгені залатыя рукі і залатое сэрца? Хіба не хваілі Яўгенію на ўсіх сходках і нарадах?

Павага да чалавека не прыходзіць адразу. Яна накапліваецца па крупіцы. Мы не ведаем, калі Яўгенія зрабіла першую заяўку на ўсеагульную павагу. Можна гэта было яшчэ тамі, калі пасля заканчэння сваіх класаў засталася працаваць у калгасе? Угаварылі некаторыя школьныя сяброўкі?

— Чаго ты, Яўгеня, не бачыла ў гэтых Навасёлках. Падзею ў Мінск. Уладкуемся там на работу.

Не, не паехала яна шукаць лёгкага хлеба. Сл. праўда, было малавата ў шанцаўцагадзай дзяўчыны, але затое ўпартаці на дваіх. Не горш сталых калгасніц палота, нашла сена, убрала ўраджаі, зімой вазіла на палі ўгнаенні.

Вось тут і ўбачыла яе аднойчы загадчыца малачо-таварнай фермы Зінаіда Носка. Паглядела, калі дзяўчына ўпраўляецца з рыдлёўкай і адназначыла пра сябе: працавітая. Пачакала, пакуль Яўгенія нагурыць торфам параконку, потым падышла да яе і прапанавала:

— Ідзі працаваць да нас падменнай даяркі.

Дзяўчына згадзілася і назаўтра ж прыйшла на ферму.

Шчыра кажучы, работа падменнай даяркі не вельмі зайдорася — працуюць, а вынікаў не бачыш. Ды і даяркі скося

паглядаюць на пазм е н у ю. Усё здаецца ім, што без іх каровы будуць не так дагледжаны, не так падоены. Таму імянуцца на падмену каго-небудзь з дому паслаць. Так, маўляў, варней будзе.

Што грахі таві. Прыйшося спачатку ўсё гэта адлучыць Яўгені на сабе. Але прайшло некалькі месяцаў і недавер'е да яе з боку даяраразвеецца, як дым. Бо прыйдзе даярка з выхаднога, а яе каровы і выхадныя і дагледжаныя як мае быць. І павячэ некя атрымлівалася, што калі кароў даўна Яўгені, яны прыбавлялі малака.

— Ты можа з дому прыносіш яго і тут дабаўляеш? — жартуючы, спытала аднойчы Галіна Пашкевіч.

— Ды і ў цябе столькі ж можа быць, — сказала Яўгені. Падышла да каровы, якую толькі што падала сяброўка, зрабіла энэргічны масаж вымя і пасля гэтага выдала некалькі струменьчыкаў малака.

— Бачыш, застаецца малако, ды самае тлуства.

У 1960 годзе за Яўгенію замацавалі пастаянную групу кароў. Думалі спачатку даяркі — адмовіцца дзяўчына. Нада была запущаная група. Не глядзела яе як след папарэднеца.

Дзяўчына павягалася трохі і ўзяла групу. Цяпер Яўгені забывалася іншы раз і дамоў схадыць паабедзе. Маці прыбегала на ферму ўстрыжывацца. Пастаіць, паглядзіць, як дачушка на хадзе есць, і пачне дакараць:

— Ты што, за каровамі і дом родны забыла?

А Яўгені толькі смецца ў адказ. А то абіме старую, закружыць:

— Глядзі матуля, як кароўкі мае папраўляюцца. Вось гэтая «Галка», паматаеш, якая была — поўсць дыбам, уся ў рапяхах, зрэбы пералічыць можа. А цяпер нібы тлушчам змазана — блішчыць...

Некя зайшоў у сельскую бібліятэку, каб пацкавіцца, што чытаюць хлєбаробы. Перабраў фармулары, і раптам маю ўвагу спынае адзін з іх — запуюнены амаль да канца. Талстой, Горкі, Шлохаў, Фадзееў, Катаеў. Пацкавіўся, чый жа гэта фармулар? Адказваюць — Яўгені Градавец.

— А вы б пацучі, як спывае Яўгені, — дадае бібліятэкарка Ніна Іванаўна Сіман. — Ніводзіні канцэрт мастацкай самадзейнасці не праходзіць без яе.

...Мы сустрэліся з Яўгенію некалькі дзён назад у раўняным Доме культуры. Яна выступала перад выбаршчыкамі. Прадчуваўся, я чакаў, што нешта павіна пераманіцца ў гэтым чалавеку. Не кожны ўстаіць перад усеагульнай увагай, славай. Але чым больш я гаварыў з Яўгенію, тым больш саромеўся сваёй думкі. Не, яна не пераманілася, яна такая ж самая — сціпласць, далікатнасць. Такая ж у яе сарамлівая ўсешка, такі ж ясны пагляд шэрых вачэй, нягучны гавар. Яна і застанецца такой, на якую б вышынью ні ўзнялася, якую б славу ні заслужыла.

М. ЗАМСКІ.
Калгас «Перамога»
Дзяржынскага р-на.

Кандыдат у дэпутаты Савета Нацыянальнасцей Вярхоўнага Савета СССР па Віцебскай выбарчай акрузе, памочнік мастра Віцебскага дыянавага камбіната Пётр Клімюк (першы справа) сярод маладых выбаршчыкаў Віцебска.

ВІЦЕБСК ПЕРАДВЫБАРНЫ

АБ РОДНЫМ КРАІ

Культасветустанова Віцебска дзейна рыхтуецца да дня выбараў. У рабочых клубках, палатах культуры і бібліятэках праходзіць сустрэчы кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР. Аб савецкай выбарчай сістэме — самай дэмакратычнай у свеце — чытаюцца лекцыі і даклады, праводзяцца гутаркі, арганізуюцца выставкі і мантэжы. Дырэктар Абласнога краязнаўчага музея К. Ханко паведамляе па тэлефоне:

— Работнік музея падрыхтаваў дзве перасоўныя выставкі «Віцебскае сёння» і «Віцебскае — удзельнік грамадзянскай і Вялікай айчынай войнаў». Першая з іх расказвае аб стане развіцця прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры. Другая прысвечана тым, хто ў баях дзювох войнаў адстаў і родны край ад Інтэрвенту і захопнікаў. Выставкі накіраваны ў раёны вобласці. Днямі з ім пазнаёміліся жыцары пасёлка Сяніна. Музей выдасць цікавы плакат «Віцебскае — героі Савецкага Саюза». На ім фатадзімкі праслаўленых землякоў і кароткія аанацыі. Днямі будзе падрыхтавана выстаўка «Нашы маякі», прысвечаная перадавікам прамысловасці і сельскай гаспадаркі вобласці. Гэту выставку мы накіруем на агітпункты горада.

МІР ПЕРАМОЖА ВАЙНУ

На такую тэму адбыўся агульнагарадскі вечар, падрыхтаваны абласным Таварыствам па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў. На вечар былі запрошаны артысты Тэатра імя Я. Коласа С. Скальскі, малады паэт Д. Сімановіч, настаўнік В. Андрыянаў і іншыя. Яны чыталі творы, прысвечаныя барацьбе савецкіх людзей за трывалы мир ва ўсім свеце.

Работнікі таварыства абсталявалі агітмашыну, якая накіравалася ў раёны вобласці. Агітмашына наведвала Дуброўна, Оршу, Шаркоўшчыну. Там лектары К. Ломыш, М. Чапёнін прачыталі для выбаршчыкаў лекцыі. Затым дэманстравалі кінафільмы.

На выбарчых участках горада лектары М. Кавур, І. Філіпкоў, І. Мірман і іншыя прачыталі даклады аб савецкай выбарчай сістэме. Усяго за апошні час для выбаршчыкаў горада прыгатавана каля чатырохсот лекцый на розныя тэмы.

ДЛЯ НАВЕДЗВАЛЬНИКАў БІБЛІЯТЭКІ

Шкавае кінакіна выстаўка адрылася ў абласной бібліятэцы

.....

ГРАМАДСКІ АГЛЯД

З 1 сакавіка па 1 снежня 1962 г. праводзіцца ўсеагульны грамадскі агляд чырвоных кнігоў. У гэты перыяд чырвоныя кнігі прадыктываюцца ў сельскія, транспартны, будоўльны, саўгасны, інтэр'ю, інтэр'ю рабочыя, слесарныя, навуковых устаноў.

Мэта агляду — палепшыць работу чырвоных кнігоў, павысіць іх ролю ў камуністычным выхаванні рабочых і служачых. У час агляду галоўна ўвага павіна быць звернута на шырокае прапаганда праграму КПСС, што мае матэрыялаў XXII з'езда партыі, на выкананне сацыялістычных абавязанасцей.

Умовы агляду прадуладковаць чым больш чырвоныя кнігі меюць працаздольны грамадскі савет, добра ўпарадкаванае памяшканне, у якім павіны быць газэты, часопісы, палітычныя мастацкія і тэхнічныя літаратуры, настольныя гульні, радыёпрыёмнік, музычныя інструменты, спортыўны інвентар. Кожны чырвоны кнігоў абавязаны сістэматычна наладжваць гутаркі, лекцыі і даклады па матэрыялаў XXII з'езда партыі, што мае матэрыялаў XXII з'езда партыі, на выкананне сацыялістычных абавязанасцей.

Абавязак чырвоных кнігоў — ініцыятыва аб арганізацыі летняга адпачынку і турыстычнага паходу, выездаў у лес, на рыбалку, паказваць дакументальныя, храніцельныя, мастацкія і тэхнічныя фільмы. Абавязкова ўдзельнічаць у культурным шэсце прадпрыемства над калгасам ці саўгасам.

Для кіравання грамадскім аглядом чырвоных кнігоў ствараюць спецыяльныя камітэты і камітэты ў абласці. Пераможцам агляду вызначаны прэміі.

28 лютага адбылося першае пасяджэнне спецыяльнай камітэты аб аглядзе.

цы імя Ул. І. Леніна. На ёй многа кніг і брашур. Сярод іх — працы Ул. І. Леніна, матэрыялы XXII з'езда КПСС. Матэрыяламі выставкі шырока карыстаюцца наведвальнікі бібліятэкі.

Найдаўна на выбарчым участку № 15 работнікі бібліятэкі правалі літаратурны вечар «Гумар і сатыра ў барацьбе з перажыткамі мінулага ў свядомасці людзей». У вечары прыняло ўдзел многа рабочай моладзі і інтэлігенцыі. Рыхтуецца дэпутат «Маралыны кодэкс будаўніка камунізма». Ён абдуцэцца таксама на выбарчым участку.

Творчая ўдасканаленасць — неабходная якасць характэрна мастака. Яна павіна спадарожнічаць акцёру з першых яго сцэнічных крокаў. Пра гэта гаворыць у сваім артыкуле арыст Гомельскага абласнога драматычнага тэатра Р. Сувораў.

Гатае ж хвалюе і глядачоў А. Дзьячкова і А. Попель, якія выступаюць за тое, каб дзельцы сцэны ў час сваіх гастрольных выездаў адчувалі тую ж грамадзянскую адназначнасць, што і перад сталічным глядачом.

Наступнымі выступаюць — студэнт рэжысёрскага факультэта Беларускага тэатральна-мастацкага Інстытута П. Бенік і загадчык дзіцячай бібліятэкі г. Гомеля Е. Завяртайла.

«Сённяшняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме». Колькі незвычайна і выдатнага тоіцца за гэтымі словамі! Пачынаецца невялікая ў нашай гісторыі бітва за шчасце ўсяго чалавецтва. Мне досць і хочацца падзяліцца сваімі тэорыі рэдакцыі і трымагімі з жыцця нашага тэатра, які таксама прымае ўдзел у гэтай вялікай гістарычнай бітве.

Я параўнаў малады акцёр, усёго дзвесці год працы на сцэне — гэта імямога. Я не буду гаварыць пра вартасці і недахопы нашай сучаснай драматургіі; не буду адказваць і З. Зайцаваў, якая ў сваім артыкуле, змешчаным у газэце «Літаратура і мастацтва», выказала вельмі шмат сур'ёзных абвешчаванняў у адрас Гомельскага тэатра. У яе артыкуле, нягледзячы на прыватны недакладнасці, чуюцца голас гледача, зацікаўленага ў справах тэатра, патрабавальнага і заклочанага.

Праўда, я асабіста мог бы паспрачацца з тэзісам З. Зайцаваў аб «неадказнасці і неадказнасці». Наўрад ці прыдатны ролі ў тэатры такі падыход пры размеркаванні роліў. Не мае рацыі З. Зайцава і талі, калі яна рэчы гаворыць выкарыстоўваючы акцёра толькі ў гарантыі на поспех (на гэтай падставе яна ставіць пад сумненне «мэтагоннасць маёго прызначэння на ролю Платонава ў «Кіянне»).

Мне хочацца больш падрабозна пагаварыць аб адной з праблем, узятай у артыкуле З. Зайцаваў, — аб праблеме выхавання моладзі.

БЕЗ СКІДКІ НА ПЕРЫФЕРЫЮ

На нашым аўтамобільным заводзе не толькі выпускаюцца новыя машыны, але і духоўна растуць людзі, якія прагна цягнуцца да навукі, культуры, мастацтва. Кожны вечар аўтазаводцы, змяняючы спячкую на касцюм і паліто, спяшчваючы ў свой прыгожы Палац культуры: або ў бібліятэку, у кіно, а хто на рэзультыю або на канцэрт мастацкай самадзейнасці. Але самае найвялікшае свята бывае ў нас тады, калі прыязджаюць з пастаноўкамі сталічных спецыяльных калектывы. І калі яшчэ аказваецца, што прыхаюць той калектыву, які зрабіў добрае ўражанне ў мінулы раз, у Палац культуры пачынаецца проста паломніцтва.

Успамінаецца спектакль «Паўлінка» ў пастаноўцы Тэатра імя Яўкі Купалы. Зала на 500 месца перапоўнена. Трапятное чаканне. Расоўваецца заслона. З першых жа хвілін як быццам зліваецца з героямі спектакля, пачынаюць жыць іх жыццём. Без скідка на перыферыю гледаць іграюць народныя артысты Г. Глебаў, Ул. Дзьячкова. На сцэне нібы ажыў той час, тая атмасфера, у якой дзейнічаюць героі купалюўскай камедыі. Ніводнаў нацягнутасці, ніякай фальшы. Усё праўдзіва, дэкладна, рэальна. З добрым поспехам прайшлі ў нас спектаклі «Дзень чужоўцы падману» (Тэатр імя Яўкі Купалы); «Прыжукі гісторыя» і «Баробаншчыца» (Тэатр імя М. Горькага).

Вялікае значэнне ў адсягненні поспеху спектакля мае якасць самай п'есы. Дзьячкова і таковы: п'еса напісана на сучасную тэму і з'яўляецца хвалючым пытаннем нашага сучаснага жыцця, але творчымусці не знаходзіць дарогу да сэрца гледача, не цікавіць яго.

У чым прычына? Тэатр і ў п'есасобку кожны артыст дасягнуў удачы, тады, калі ён устаючы з гледачом цесны душэўны кантакт, калі паміж імі ўстаюцца ўзаемааруменне. Артыст павінен павяжча гледача, а глядач — артыста. На жаль, гэта бывае не заўсёды. Нам неаднаразова даводзілася глядзець спектаклі ў Мінску. Там, на падмостках уласных тэатраў, артысты проста гараць, жыўюць — іграюць, што называецца, з поўнай аддачай. А вярта гэтаму ж калектыву прыхаюць на перыферыю, і яго як быццам то падмяняе. Ігра робіцца вялай, невыразнай. У чым справа? На нашу думку, у некаторых спецыяльных артыстаў склаўся напісаная заганне правіла: дзельцы сцэны на абласныя, паслякоўныя і сельскія.

Калі на абласной сцэне артыст іграе, укладваючы ўсё майстэрства, то на паслякоўнай ён іграе непавінаючы сваіх магчымасцей; маўляў, тут глядач нятрогі, а значыць, і патрабаванні меншыя.

ДАРАЖЫЦЬ ЗВАННЕМ АКЦЁРА

Аб правах і абавязках маладога акцёра наша часу расказаў у сваім артыкуле Ц. Саргэйчык — аб якасці і колькасці моладзі, якая прыйшла ў калгаскі тэатр і ў іншыя тэатры з інстытутаў аўдыторыі. Ён назваў рад маладых акцёраў, якім пашанцавала сыграць па шаснаццаці ролі за два сезоны. На маю думку, гэта ўяўнае шчасце. Непаспільна праца ніколі не прыводзіць да гарманічнага развіцця арганізма.

Мы шмат гаворым аб выхаванні маладога пакалення, але часта паслядоўнае выхаванне падмяняем непаспільнай нагурай. І радуемся, супакойваючы сабе: «Вось, калі ласка, растуць, творыць».

За чатыры гады май работы ў Гомельскім тэатры калектыву не папаўняўся моладдзю з інстытутаў, у акой, як правіла, ёсць пэўны тэатральны багаж за плячымі. Дырэктары, відэафонны гледаць на гэты факт так: маладому акцёру патрэбна будзе кватэра, патрэбен будзе клопат пра яго творчы рост. Ці не лепш узяць таго, хто першы трапіў пад руку. Той і філасофстваваць не будзе, таму што і так ашчасліўваецца. Тады ўнікае пытанне: навошта існуюць інстытуты, студыі, магчыма, трэба іх закрываць?

Мне доводзіцца назіраць за нашай моладдзю, якая не мае спецыяльнай адукацыі, але ў акой ёсць імкненне прысяці сабе высокаму служэнню мастацтва. Чаго можна чэкаць ад яе? Ды, бадай, што нічога, акрамя маладосці і энтузіязму. А часам і гэтага няма. Прышоў ён у тэатр таму, што не было куды ісці.

За плячымі ў гэтых маладых людзей няма інстытутскай ведаў, няма і жыццёвага вопыту. Яны ж сродкам ствараць таго акцёра (а ён як лічыцца акцёрам!) той ці іншы вобраз? Дырэктары рэжысура часта робяць маладзю паслугу такому акцёру: «На, іграй Дзьячкова!» І ён іграе, дзьярае. Пакуль ёсць прынакнасць маладосці, юнаці запал — гэта нева гледацца, слухаецца (праўда, не заўсёды ўспрымаецца). А праз тры-чатыры гады надыходзіць крызіс, расчараванне. Ад яго чалавецкі чакаюць, ён падаваў надзею, але нічога не выйшла. І тая ж дырэктар, тая ж рэжысура пачынаюць наракаць, біць кулаксам па сталі: «Які Чаму! Адуль бяруцца бяздарныя артысты!»

А што вінаваты ва ўсім гэтым, як не кіраўнікі?

Не трэба забываць, як вярсе «перыферыі» глядач. Ён заўсёды адрозніць праўду ад фальшы, сапраўднае сцэнічнае мастацтва ад будафары. Можна, ён, будучы трохі сарамлівым, у першы раз змоўчыць пра недахопы. Але ў другі раз, заўважыўшы, што яго проста не паважваюць як гледача, скажа пра спектакль: халтура. А што можа быць больш крыўдна для артыста чым гэтае гнунае слова «халтура»?

Ніякага хвалеванна не выклікалі ў нас спектаклі «Мільён за ўсешку», «Аццёра пад адным дахам», «Выгнанне блудніцы» ў пастаноўцы тых жа тэатраў імя Я. Купалы і імя М. Горькага.

Шмат чаго, відэафонна, залежала ад невысокай мастацкай якасці гэтых п'ес. Адны з артысты, які нам здаюцца, не прыкладлі намаганняў, каб некампенсаваць недахопы драматургічнага матэрыялу жыўым подыхам чалавечых пацучыў. Ігра іх была шэра і невыразная.

Шкада, што вядучыя майстры сцэны ў нас рэдка гасці. Л. Рэжыска, Б. Платоў, Ул. Дзьячкова прыязджалі да беларускіх аўтамобільнаўдольнікоў толькі адзін раз. Усталявалася няправільная тэндэнцыя: чым вышэй талент артыста, тым радзей яго можна сустраць на перыферыі.

Наш савецкі чалавек творчы чужды. Але ці лёгка гэты чужды аму дуюць? Безумоўна, не. Вось і паказвае бы ўсе тыя цяжкасці супрацьнасці ў чалавечых адносінах праз сцэнічнае мастацтва. Але такі творцаў у нас яшчэ мала. Нам, гледачам, хацелася б чашчэй бачыць на сцэне сваіх сучасніка з яго думкамі, перажываннямі, імкненнямі.

І яшчэ адно пытанне, важнае як для гледача, так і для артыста. Спектакль закончаны. Колькі размоў, колькі спрэчак выклікаў ён? Тут і пачаваўся ў адрас таго ці іншага артыста, тут і прэзнтазі да ўсяго калектыву. Але ці ведуюць пра іх артысты-аўдыторыі? Не. Як толькі скончыцца спектакль, яны вяртаюцца ў будынак і адыхаюць. А чаму б не арганізаваць абмеркаванне пастаўленага спектакля? Хіба не карысна было б артысту паслухаць Хіба не карысна гледачам? Вядома, карысна. Ды і глядач цікава ведаць, як праце калектыву над спектаклем. Такое абмеркаванне дало б многа і артыстам і гледачам.

А. ДЗЬЯЧКОВ, старшыня праўлення Палаца культуры Беларускага аўтамобільнага заводу, А. ПОПЕЛЬ, рабочы.

нікі? Ён бераце маладога чалавека, груба кажучы, з вуліцы, у яго ёсць некаторыя творчыя задаткі, парасткі. Дык развівайце ж іх, ствараючы сабеасобліваю школу ў гэты, вярціце гэтую моладзі! Няхай яна пазнае азы тэатральнага мастацтва. А ў нас пасляжывае чужы чужы да падобных пытанняў. Сёння трэба дваццаць слоў сказаць, заўтра сорак, а там і роля «з нітачкі» (значыць жа вопытнага акцёра ў маладзёнай ролі нямае, яшчэ можа пакрыўдзіцца). А ты, калі ласка, малады чалавек, затыкай дзірку, дзьярвай! А майстэрства няма. Вопыту таксама. Вось і ходзіць малады з чужым улева ці управа, з адволь

ЭСТАФЕТА ПРЫГОЖЫХ СПРАУ

Людзьмі вялікай і добрай душой назаўважылі ў Савецкім Мінску таго, хто прымае ўдзел у рабоце нашатага аддзела культуры. У ім працуюць народныя артысты Рэспублікі і нацыянальны мастак БССР, выкладчыкі інстытута і бібліятэкар, пенсіянер і загадчык клуба.

Дык што ж гэта такое — нашаты аддзел культуры? Яны яго абавязаны новага ўнесці ў работу ўстаноў культуры.

Пра гэта і размова сёння ў сваім артыкуле П. Дубовік.

У аддзеле зараз працуе 15 няштатных інспектараў. Яны часта бываюць у бібліятэках раёна, кінатэатрах, клубных парках. Знаюць, з работай той ці іншай устаноў культуры, няштатны інспектары даламагаюць іх работнікам, вучаць, як лепш прасведзіць тое ці іншае мерапрыемства.

Надаўна, напрыклад, няштатны інспектары знаёміліся як бібліятэкары раёна прапагандаючы матэрыялы XXII з'езда партыі і што яны робяць, каб кожны рабочы і служачы чытаў кнігу. Было выяўлена нямаля недахопаў.

Секцыя, якой кіруе загадчыца філіяла бібліятэкі Акадэміі навук БССР Рыма Дзельніцкая, знайшла ў рабоце бібліятэкі радыёзавода нямаля добрых спраў, вартых пераймання. Тут часта праводзяцца канферэнцыі чытачоў, дыспуты па новых творах, ёсць валькі актыўна сярброў кнігі, добра аформлена наглядная агітацыя. Адным словам, ёсць чаму павучыцца.

Аб вопыце бібліятэкі радыёзавода вырасілі пагаворыць на пасяджэнні савета, на якое запрашаны работнікі заводскіх і фабрычных бібліятэк. Прыкладна праз месяц няштатны аддзел культуры правядзе семінар бібліятэчных работнікаў раёна. Члены секцыі аддзела перададуць пазнаеміліся з работай лепшых бібліятэк заводаў і незалежных устаноў. На семінары ідуць дэлегаваныя размова аб тым, як лепш выканаць заданні, паставленыя XXII з'ездам КПСС перад устаноўкамі культуры. Удзельнікі семінара павялілі ў бібліятэцы радыёзавода, пазнаеміліся з тым, як яна прапонуе кнігу.

Няштатны інспектары, члены бібліятэчнай секцыі Рыма Дзельніцкая, Таіса Гасюк, Надзея Раговец памалгі стварылі бібліятэку на грамадскіх асновах пры домкрэдытацыйнага №№ 6, 7, 8 і на маргарынавым заводзе. Па іх ініцыятыве і ініцыятыўна многія жыхары Савецкага раёна здалі ў бібліятэкі, якія працуюць на грамадскіх асновах дзесяткі тамоў палітычнай і мастацкай літаратуры. Актыўны ўдзел прынялі члены секцыі ў прапагандае грамадска-палітычнай літаратуры. У бібліятэках гадзінічківае замка, паліграфічная камбінат а.я. Колы.

На першым арганізацыйным пасяджэнні аддзела прысутнічаў чалавек дзясяці. Сюды прыйшлі — народная артыстка БССР О. Галіка, народны мастак БССР А. Мелік, старшыня праўлення клуба

са, будаўнічага траса № 1 і іншых прадпрыемстваў яны даламлі арганізаваць кніжныя выстаўкі, стэнды, тэматычныя і літаратурны вечары.

Улетку многія жыхары раёна скардзіліся на тое, што Парк культуры і адпачынку імя Чапюскага ў праце незадавальняюча. Савет аддзела культуры доручыў секцыі культуры-масвай работы вывучыць гэтыя пытанні. Члены савета А. Дзельніцкая, М. Шымшэвіч, С. Кавальчук наведлі некалькі разоў парк, пацікавіліся, як працуюць гурты мастацкай самадзейнасці, дзіцячыя пляцоўкі, атрактывыя чыталіны. Інспектары выявілі нямаля недахопаў у рабоце парку. Аб тым, як лепш арганізаваць культуры адпачынку працоўных у парку, ішла дэлегавая гаворка на пасяджэнні савета.

Няштатны інспектары С. Кавальчук, М. Гурскі даламлі дырэктару парку г.в. Баброву склаці план работы, наладзіць канцэрт мастацкай самадзейнасці, арганізаваць работу дзіцячых пляцоўкі.

Секцыя аддзела культуры на сваіх пасяджэннях абмяркоўваюць, як працуюць кінатэатры, універсітэты культуры, клубы, бібліятэкі. Так, напрыклад, на пасяджэнні секцыі кіно, якую ўзначальвае Д. Баскоруны, гаворка ішла аб дэманстрацыі новакова-папулярных фільмаў на вуліцы ў раёнах Балотнай станцыі і Зацішша.

Культурна-масвая секцыя цікавіцца, як жыхары раёна змагаюцца за горад высокай культуры, узорнага парадку і высокай прадукцыйнасці працы. Члены секцыі Д. Казак, Х. Урук і іншыя пачаюць клубным установам наладзіць адпачынку рабочых і служачых у перадынячых і выхадных дні, сочаць за чысцінёй у інтэрнатах, на фабрыках, заводах. Па іх ініцыятыве і пры іх актыўным удзеле да дня выбару ў Цэнтральны Савет БССР выхадзіць калектыўна мастацкай самадзейнасці паліграфічнага камбіната і 1-й клінічнай бальніцы.

Валькі планы няштатнага аддзела культуры. Яго дзейнасць сведчыць аб тым, што энтузіясты культуры-масвай работы Савецкага раёна беларускай сталіцы робяць вялікую карысную справу.

НЯШТАТНЫ АДДЗЕЛ КУЛЬТУРЫ

П. ДУБОВІК, дырэктар Рэспубліканскага металургічнага камбіната культуры БССР.

ВІНШАВАННЕ ЮБІЛЯРА

Днямі ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР адбыўся вечар, прысвечаны пяцідзясяцігоддзю Ул. Карлава. Вечар адкрыў І. Шамякін. Далам пра творчасць Ул. Карлава зрабіў Ул. Шахаўца. Затым М. Тіахов зачытаў прывітанне ад Саюза пісьменнікаў БССР. Юбіляра таксама віталі А. Асіпенка, Р. Сабалева, М. Татар, сакратар камітэта імясамола Мінскага аўтазавода М. Чахлоў, член бригады камуністычнай працы Мінскага радыёзавода М. Піненберг, былы камандзір партызанскага атрада Ф. Хвасюк, пад камандаваннем якога ў дні Айчынай вайны Ул. Карлаў змагаўся з ворагамі. Шамякіны тэлеграммы ад пісьменнікаў Масквы, Ленінграда і грамадскіх арганізацый зачытаў Т. Хадзевіч.

НАТХНЕНАЕ І ЗВЫЧАЙНАЕ

Быццам сама прырода зрабіла гэтыя забавныя скульптуры — напрыклад, выпадкі і выхадзіць галіна, набыла форму ўздыбленага аленя, корч у нейкім ракурсе нагадаў галаву кабана, выгнутою шыю птушкі.

Няшта прышоў міма, нічога не заўважыўшы, не адчуўшы, — корч ды і толькі. А трапіў ён у рукі мастака... дваіры дотыкі разіца, нешта лішніе зніта, характэрнае падкрэслена — і перад намі ўжо мастацтва вельмі своеасаблівае — калі падкрэслена дробязь, дэталь. Але ў гэтым і асабліва прыгожым, дэкаратывнага мастацтва, дзе сам матэрыял, яго фактура становяцца сродкамі эстэтычнага ўздзеяння.

Уменне бачыць прыроду вачыма мастака і па-свойму раскрыць яе непатрэбныя рысы — рэдкі і зайздросны талент. Ён даецца не кожнаму. А колькі радасці прыносіць ён людзям! Як прыра, калі мастак і глядац не знаходзяць кантакту, не знаходзяць агульнай мовы. Вынае ж, што не разумее глядац — не можа, або не хоча настраіцца на хваля мастака і падыходзіць да яго з загады гатовай меркай Душаўна слепата падобная да слепаты фізічнай. Але адарэнаца, што і мастак бачыць, што яго не разумее, адраджае сваёму густу, траціць сябе.

Знайці ў мастацтве сваю хваля, сваю мову, свае сродкі — таксама талент. Тут вонкавымі прыёмамі не абыйсці, якімі б ні былі яны прывабнымі і цікавымі.

Пра ўсё гэта мне думалася на юбілейнай выстаўцы работ мастака Барыса Малкіна — мастака тонкага, своеасаблівага і рознага. Часам заганда рознага. Выстаўка яго выклікала жывую цікакасць. Яе наведваюць, на ёй не бывае раўнадушных. Наведваліні не проста глядзяць, яны размаваюць, спрачаюцца. Многія нават хацелі б бачыць гэтыя работы ў сябе дома і цікавіцца, ці нельга іх набыць. А гэта, што і гаварыць, не часта чуюць мастакі на сваіх выстаўках.

Што ж прычынае ў работах Малкіна?

Чалавечнасць, лірычнасць — так можна вызначыць адзін з бакоў яго таленту. Мастак накіроўвае наш погляд да прыгожых звычайных рэчаў, але прапануе ўбачыць іх па-свойму, прапаноўвае, выклікаючы асаблівы настрой. Работ шмат — кветкі, кветкі, напюрморт, з галінамі, трыятымі чырвоным і жоўтым лісьцем на фоне асна, рыбкі, зноў рыбкі. І ўсё ў вельмі мяккіх тонах, прыгнуданай і асаблівай задухаванай манеры. Мастак нібы не зробіць гэта, а нават вясновае раздольдзе ў яго ціха і задуманае: вада ішч са снегам і голыя моруны дрэў і крыў пахмурна і вільготна, але ўжо адчувацца цяплыня і шчыры і ўся карціна напісана неак вельмі прырыста. Гэты пейзаж так і наываецца «Вясновае раздольдзе» — адзін з лепшых па настрою і майстарству работ. І зноў неснавая голыя дрэвы, дрэвы ў снезе, чорныя на блакітным фоне марознага неба. Вельмі дэкаратывны і таксама з настроём.

І рантам зусім па-іншаму ўбачаны гарадскія пейзажы — Неапаль, Стамбул, Парыж, Ам-

стэрдам... Убачаны ўрыўкі, дэсць і чэ заскурці, і анік атазі, нават магчыма з атобусам і вагона. Але настры, каларыт схоплены востра, у кожным свой рытм, свой дух. Ляжная сплютка стамбульскай камінацый кудыч, якая ціннеца некуды ўгору; гатычна страсць Амстэрдама, навалка неапаляскага неба паміж нагнудшачных дамоў і перакінутымі вярхоўкамі з блакітнай, святлочы карагод машын, людзей, дамоў Парыжа. І бадай, самае лепшае — манатылія «Па дарозе ў Парыж» — сонечная, ветравая, уся ў руху, у экспрэсіі, на нейкім адным дыханні. У гэтых карцінах адчувацца цікавы і паэтычны мастак. У яго свой вобразны лад, свой стыль. Яны вельмі акрэслены ў часе. Характэрнае адчуванне — ІХ не наведлі у няўклюднай багетнай раме, Ім будзе няручна ў акружонні вычварных рэчаў, старажытнай архітэктуры і мэблі. Яны натуральныя ў сучасным інтэр'еры — жылыя, рабочага кабинета, утульнага кафе, побач з прастаютай, чыстымі лініямі, там, дзе пануе густ, страсць, інтэлектуальнасць і ва ўсім астатнім. І гэта не проста дзякуючы сучаснай манеры выканання — яна натуральны вынік сучаснага бачання мастака.

Гаворачы аб сучасным у мастацтве, мы нярэдка альбо абмяноўваем гэта вялікае і складанае паняцце, маючы на ўвазе нейкія вонкавыя асексуры і прыёмы, альбо ўпадаем у празмерную сацыялогію. Прычым не толькі ў размовах, але і ў творчасці.

Сучасна... Драўляная скульптура, з якой пачалася наша размова, таксама, калі хочаце, сучасна. Ну, хоць бы таму, што ў апошні час захаліцца ўжо сталі многія. І справу тут, зразумела, не ў прырытцтве таго ці іншага мастака. У «Галаве Нептуна», «Чапі», «Алені» і іншых пасапраўдана дэкаратывных драўляных скульптур ёсць і вобразнасць і паучыць матэрыялу і фактуры. А вось некаторыя старажытна абструганыя пенькі і птушкі Малкіна выклікаюць змешанае паучыць. Чаму аўтар не проста выказаў іх з дрэва, а падабраў падобныя сункі і галіны? І лавіць сябе на думцы, ці не таму, што гэта, маўляў, арыганальнае, сучаснае». У іх жа на першым плане падобнасць, а не вобразнасць. «Сучасным» у гэтым жа сэнсе лічыцца насяляе вячэй пацвай, глінай напюрморт. І ў Малкіна ў напюрмортах гэтыя рэчы часам застаюцца толькі асексуарамі. Яны не абавязковыя. А ў мастацтве не павінна быць не абавязковасці.

«Вясновае раздольдзе» альбо «Па дарозе ў Парыж» — гэта ўсплыві натхнення. Бачыш, адчуваеш, што мастак не мог не напісаць гэтага. А вось многія напюрморт і пейзажы (іх нават цяжка злічыць), у прыватнасці некаторыя зімовыя пейзажы Мінска вельмі падобныя адзін да другога, вельмі абыякавы ў іх аўтар. І толькі манера выканання, правільная, тэхніка манатыйна надае ім некаторую своеасаблівасць. Аўтар хацелі асабліва тэхнічна, смакуе яе... Ці не гэтая інертнасць і ў сюжэтах, і ў падыходзе да прыроды, і ва-

ват у падборы работ для выстаўкі стварае часам уражанне аднастайнасці? Хоць у сапраўднасці мастак вельмі разнастайны і шматгранны. Ён выступае і як жывапісец-станковіст, і як тэатральны мастак, і як афарміцель, прыкладнік. На выстаўцы апрача шматлікіх і дарэчы скажаць, лепшых манатыйна, прадстаўлены акарэлі, кніжныя і прамысловая графіка, плакаты, лінагравюры, разьба па дрэву і вельмі цікавыя дэкаратывныя аплікацыі. Мастак багаты на выдумку. Ён не толькі паэт у душы, у яго рызуньныя і ўмельныя рукі. Дык у чым жа справа?

Вернемся бачэ раз да сцяны, дзе влісць лепшая яго работа — «Вясновае раздольдзе». Побач з ёю невядлі эцюд «Рыжскае ўзмор'е». Спачатку яго не заўважаеш. Але ён влісць! Нецкавы, нейкі звычайны, — з тых, па якіх нічога нельга сказаць аб аўтары, ці, што ішч гора, скажаюць правільнае ўражанне аб ім. Гэта ж датычыцца і падрабязнейшых акарэляў, і некаторых нецкавых, несучасных эскізаў дэкаратывнага спекталю. Вядома, афармленне спекталю вызначае самай п'есай і творчым характарам тэатра цалкам. Добра, калі ўсё гэта супадае з творчым бачаннем і Імкненнямі самога мастака. Але бывае, што мастак проста згандае з тым, што прапануюць драматург і рэжысёр і з саўтара спекталю ператварыцца ў Ілюстратара. Гэта можна вытлумачыць, але не апраўдаць. Падобная ж аўтарска «аб'ектыўнасць», калі хочацца паказаць усё, у разове пра самога сябе — а творчая выстаўка і ёсць такая размова — наспярэжова. Тут ужо губляецца аўтарскае «я», не адчуваецца аўтарскага густу і патрабавальнасці. Умець гаварыць на сваёй хвалі, шукаць і не губляць яе — вялікае мастацтва.

Гэта не рэцэнзія. «Рэцэнзаваць» імагатаво творчы шлях таленавітага і своеасаблівага мастака наўрад ці магчыма. І ці патрэба? Гэта проста нататкі гледца, вынік той радасці і тых перажыванняў рэзуду, якія выклікала творчая выстаўка Б. Малкіна. І як гледцу мне хочацца зрабіць некалькі заўваг арганізатарам выстаўкі. Я ўжо не кажу пра тое, што яна адкрылася праз тры гады пасля таго, як афіцыйна адзначыўся юбілей аўтара. Трэба было б наклапацца аб культуры афармлення выстаўкі. Належала б дае адкрыцця выдць каталог работ, не грэх было б і датаваць выстаўленыя творы, указаць тэхніку выканання. Можна было б выдзельць і дзяжурнага на выстаўцы, у якога наведвальнік здолелі б атрымаць адказы на пытанні, якія іх цікавяць. Выстаўка ж вельмі аматыйна наведваецца і выклікае шмат пытанняў. Усё гэта — элементарныя адзнакі паварі да мастака і гледца.

Алег СУРСКІ.

Мінская тэлевідыя гэтымі днямі паказала новы тэлевізійны спектакль «Віпадкоўныя сустрычы» па п'есе Р. Назарава. Пастаноўку спекталю ажыццявіў рэжысёр У. Станкевіч, мастацкае афармленне В. Надзежкіна.

На нашым здымку — сцена з тэлеспекталю. У ролі Веры — артыстка С. Турава, у ролі пашталяна — актывіст В. Воінак.

Фота Я. АЛЬХІМОВІЧА.

ГІСТОРЫЯ АДНАГО ПЕЙЗАЖА

У Мастацкім музеі Беларусі паступіў вядомы пейзаж І. І. Шымшэвіча «Аляска». Да гэтага часу палатна захоўвалася ў Кіеўскім музеі рускага мастацтва і перададзена ў Мінск у парадку абеку мастацкай творчасці.

Гісторыя шымшэвіча пейзажа незвычайная. Нямнога з тых, каму даводзілася бачыць яго, вядома, што перадаць была толькі частка твора. Больш як 40 гадоў таму назаў левая трыцца карціны невядома кім была адразнана. Нядоўга стала вядома, што яна захоўваецца ў Краснадарскім музеі. Карціна была закуплена ў сувязі з маскоўскага калекцыянера М. І. Куліба-Карціна. Яе вонкавы аддзел мастацтвазнаўцы, набыць аказалася прапавішч часткай палатна «Аляска».

Мастацкі музей БССР мільну набыць у Краснадарскага музея частку пейзажа І. І. Шымшэвіча. І тады гледца здолелі ўбачыць поўнасцю гэты выдатны твор.

Жывапісца прырода Беларусі аднастайна на многіх палатнах І. Шымшэвіча. У валькі аддзела рускага мастацтва Мастацкага музея БССР экспануюцца палескія пейзажы: «Валота» (Журавіў), «Дубовы гаі» («Саваны бор»), «Лявыя лес» і іншыя творы буйнейшага рускага жывапісца.

ДАПАМОГА ПРАФЕСІЯНАЛА

Дзейную дапамогу самадзейным артыстам рэспублікі аказваюць мастакі мастацтва. Яны вядуць лекцыі ў вёсках, праводзяць семінары, гутаркі, ачытаюць парады.

Часта бывае ў Салігорскіх галюны хормайстар Беларускага народнага ансамбля песні і танца М. Паллаўскі. Ён ініцыяваў харавы калектыў Салігорскага калінага камбіната. Многа цікавых песень даламог развучыць хору К. Паллаўскі.

Вольптыны рэжысёр, цпер пенсіянер В. Гуміжніка наўдана павываў у саўрасе «10 год БССР» і «10 гадоў пераможцы» і даламог драматычнаму калектыўу саўрасе паставіць п'есу «Падзвігі» П. Кавалява.

Валетмайстар Беларускага народнага ансамбля песні і танца М. Кіраўкоў сустраўся з танцавальнымі калектыўам Жодзінскага аўтазавода. З яго даламог самадзейным артыстам падрыхтаваць некалькі танцавальных маляўнаў аб жыцці аўтазаводаў.

Кіраўнік гадзінавага калектыўу Мінскага тоікасаўнага камбіната А. Касьянуў днём павываў у Плешчаніках. Самадзейныя танцоры раёна засталіся ўдзячыні яму за пастаноўку двух беларускіх народных танцаў — «Булба» і «Беларуская полька».

ТРАЛЕЙБУС У ГОМЕЛІ

Да асвятляльных машаў прымацаваны ўмо іранштэйны і зальтарамі. Электрычны нацягваюць правады, заганяюць кантакты. Правады ішч некалькі тындэў, і ад Гомельскага чыгуначнага вагона па прасцее Леніна, па вуліцах Працоўнай і Савецкай, да камбіната «Спартак» пойдзе тралейбус.

У новым праектормым дэле чакуюць першага выхадзі пачі намфартабельных тралейбусу «ЗІЛ-5». Іх прыслалі рабочыя горада Энгельса. Неузбавае прыбудуць ішч сем машын. З Украіны прыйшоў у Гомель электраабсталяванне. Мінскі трамваяна-тралейбусны парк падытрымаваў кваліфікацыйны вадзельцаў.

Значнаваўца работы па абсталяванню цагавых падстанцый. На іх будуць новыя тыпы выпрамянікаў, зробленыя на ачынных прадпрыемствах. Аўтаматызавана будзе дыспетчарская служба.

Дзяжурны тралейбуснай лініі перша чаргі памучу што невядліка — 14 кіламетраў. Але ў плане забудова буйнейшага абласнога цэнтара тралейбуснай лініі. Яна зьявацца цэнтр з усімі жылымі масівамі і буйнейшымі прадпрыемствамі горада.

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

2 2 сакавіка 1962 года.

ТВОРЧЫ НЕСПАКОЙ ПАЗТА

Чытаючы пасляваенныя зборнікі вершаў Максіма Танка, мы ўжо неак прывычаліся бачыць яго заўсёды маладым і творча вельмі актыўным. Прывыклі настолькі, што нават не дзівіліся, адкуль у паэта столькі інтэлектуальнай сілы, эмацыянальнай свежасці, душэўнага багачства.

А між тым сёлета Максіму Танку споўніцца пяцідзят год. Дык многіх пазтаў гэта ледзь не крытычны горад, прынамсі, гэта той час, калі, як казаў вялікі Пушкін, «лета к суровай прозе клоняць, лета шалуньорыфму гоняць».

Не скажаць, каб Максім Танк зусім пурася прывы. Аб гэтым сведчыць і яго наўдана «Педэламатычны нататкі», і яго нарысы «У новай Балгарыі», «Крыкаў-Пароні» і інш., і напісаныя з уласцівым паэту запалам публіцыстычныя артыкулы аб барачных савецкіх людзях за мр ва ўсім свеце. Аднак асноўным жанрам Максіма Танка заўсёды была і застаецца паэзія на прасторак якой і па-ранейшаму адчунае сябе вельмі ўпэўнена і свабодна.

Гэты адчуванні запас паэтычнай сілы, своеасаблівага мастацкага раскаянасці і лёгкасці, калі пачынае здавацца, што аўтар, нібыта забавляючыся, піша верш за вершам, ствараючы ўражанне вільготнай інактуральнасці танкаўскай паэзіі. Гэтая натуральнасць, вядома, не можа прыйсці сама сабой, а з'яўляецца вынікам вялікай натхнёнай працы таленавітага майстра. Яна заўважана і ў паэзіі і ў прозе Максіма Танка, асабліва ў кнігах «Каб вядзіць» і «След блісканьня», але ішч ўмацільваецца ў кнізе «Мой хлеб надзеі», дзе сабраны вершы паэта, напісаныя за

апошнія чатыры з лішнім гады. Тэматычна новая кніга Максіма Танка вельмі разнастайная. І ўсё ж, нягледзячы на гэтую разнастайнасць, яна цэласная і мэтанакіраваная.

Думаецца, цэласнасць кнігі «Мой хлеб надзеі» залежыць ад згаданай вышэй натуральнасці, з якой пісьменнік звычайна гаворыць пра свет і людзей, ад таго, што амаль у кожным творы з новага зборніка вельмі выразна адчуваецца ўласная асоба паэта з адзіным у сваёй аснове, у сваёй галоўнай сутнасці падыходам да кожнай жыццёвай з'явы.

Дзелячыся ўласным вопытам з аматарамі далёкіх падарожжаў, Максім Танк Іранічна па-прадэжвае:

Ты можаш збыць, як і кожны жыць, Усекую дробязь і трасу, Адно не забудзь захаліць галавы — Яна ў акіяне прыдаецца.

Калі ж дум няма у запасе Ці слова маё не да густу і шчыры, Талы адчування не раю табе Ад жонкі, ад місці напусты. («Ты можаш у апейшы»)

Вельмі характэрнае папярэджанне! Яно многае растлумачвае, напрыклад, у «Замежных» вершах паэта, якія вылучаюцца багачствам думак аўтара, уласным поглядам на чужаземную рэчаіснасць. Некачканым парогам вобразна паэт умее адкрыць глыбокі сэнс у звычайнай, на першы погляд неспрычманай або нецкавай з'яве ці рэчы. Такі нечаканы паварот паэтычнай думкі надае асабліва выразнасць, скажам, вершаванай мініяцюры «Амерыканская вясна».

Тут ёсць і сонца, і зеляніна, І шкель вятру, і шум лістоў, І толькі песня, няма птушчых, Хоць ёсць і птушкі сярэа кустоў.

Сядзяць маўліна, нібы на каваць, Каб хто ім шчыт або доўгаў даў, Талы яны мо і праспяваюць Пад гомам ветру, лясой і траў.

пша Максім Танк, як быццам мімаходна, без вялікага націску і спрочнавай прастадзінасці даючы адчуць характэрную рысу капіталістычнага свету з яго ўсяўладдзем «жоўтага дэбла», якое, здаецца паэту, наклава сваю адбітак на ўсё наваколнае, нават на амерыканскую прыроду.

Лёгка заўважыць некалькі нечаканых паварот паэтычнай думкі і ў вершах «Соны на беразе акіяна», «Аўтастрады», «Нацюрморт», «Мойліны», «Старапраймаўка», «Засуха ў правічці Хонань», а таксама ў шматлікіх творах аб савецкай рэчаіснасці. Гэты паэтычны прымё дэталінае зрабіць зместуым і снемкім па сваёму агульнаму гучанню нават месца і крыў апісальныя вершы. У тым жа вершы «Засуха ў правічці Хонань» чытаць досыць спакойна сочыць за апісаннем самой засухі, за поступам атрадзі «моладзі, рабочых», што ідуць, узабурываючы чарпакамі, вёдрамі, абанамі, мяхамі з брызенту, змагацца з засухай ляхой». Але воль паэт у канцы нечакана ўсклікае:

О, кожны! Ты скажы, Хонань! — Любі ў кожнай твай гронцы І поту ў прыгарычак зярнаў!

І верш набывае глыбокі паэтычны сэнс, асыяляецца новым святлом.

Няшта падобнае можна сказаць і пра верш «Аўтастрады».

Уменне знайсці свежы і часта нечаканы паварот паэтычнай думкі дае магчымасць Максіму Танку арыганальна асэнсавываць нават такія тэмы, якія ад залішня частага звяроту да іх сталі ледзь не банальнымі.

Максім Танк нават і пра кукурузу здолелі напісаць так, што адрэзу адчуваецца — паэт не

вымучваў ішч адзін верш на сучасную тэму, яму было шчы скажаць. Дасягнуць арыганальнасці Максіму Танку ў гэтым творы добра памалга згаданая ім легенда гватэмальскай, індзейцаў з народнаці май, у якой гаворыцца, «што бог з кукурузы стварыў чалавечана. Пераасноўваючы гэтае паданне, паэт славяць не толькі і не столькі вырашчанау чалавечанам каралеву падуць, кожны яго, чалавечую, магутнасць і сілу, з якімі ніколі не зраўняцьца «ўсёй плёіме багоў», вітае плённую лядорскую працу, якая, пераканана скажа з другога вытуду паэт, «у тысячу раз лепш, як праца багоў».

Аднак Максіму Танку не заўсёды ўдаецца адшукаць новы паэтычны штырх у вядомай ужэ з'яве. Здарэцца, што сапраўдна назіна і свежасць паэтычнай думкі саступаюць месца не вельмі арыганальным абагульненням, даспэччна правільным, але даўно вядомым. Гэтка наўмысна «чаканая нечаканасць» заўважанаца, скажам, у вершы з кітайскай нізкі — «На новабудулоў»:

А сцены ўсе — у тры рады, І чатыры — Завешаны газетамі, ў якіх І закліні, прысланыя міру, І зводкі дасягненняў балях.

І крытыка дробнамяшчэства, І вельчыны планы на жыццё, І некую аповесць без прыкрас І новыя гісторыі кітаў, Што распаліць пісьць рабочы клас.

Залішне прыземленыя, нібы размагнічаныя радкі і нейкія млявыя стрфы, якім не хапае

паэтычнай мускулатуры, сабранасці і энергічнасці, ёсць і ў такіх вершах з новай кнігі Максіма Танка, як «За баседным сталом», «У майстэрні вятка», «Шчаслівая год», «Сямейны фотаздымак».

Думаецца, не зусім атрымаліся і асобныя выразна публіцыстычныя вершы («Хай славіцца імя яе на Зямлі і ў Сусвецце», «Ля статуі Свабоды», «Паветраная трыагоа»). Магчыма гэта наогул адзін з самых цяжкіх паэтычных жанраў. Асабліва лёгка збіцца тут на агульчыну і рыторыку. Аднак у кнізе «Мой хлеб надзеі» значна больш узорнаў сапраўднай публіцыстычнай паэзіі. Дастаткова прыгадаць хоць бы напісаныя на высокім паэтычным дыяліні натхнёныя патрыятычна-публіцыстычныя вершы «Наша вяртыя», «Прычтай і перадай друку гоуму», «Мы напарэдадзі», «Пісня пра Радзіму», «Белыні Літве», «Усход» і іншыя. Таму, мусіць, больш паэту гаварыць не пра жыццёвы і сямейнасць самога жанра публіцыстычнай паэзіі, а пра славуцкі танкаўскаму жывапісца, даўно заўважанау крытычнай і канаткова няжыткую паэтам ішч і сёння.

Зрэшты, дзеля аб'ектыўнасці не сподзіць значнаць, што гутарка ідзе пра асобныя наўдана і шчыны ішч або радкі, якія амаль непазбяжна пры вялікай творчай актывнасці мастака і яна, зразумела, не вызначаюць абыччова новай кнігі паэта.

Да таго ж, магчыма, што празаізм ў вершах Максіма Танка звязаны з яго новымі творчымі пошукамі, з яго Імкненням да падкрэсленай прастаты сваёй паэзіі, з яго намаганямі.

У наш час Міжпалітнічкіх палётаў І вершу дадць строгую форму ракета І вывесці беспамылкова на трасу — Да сэрца.

Вядома, пакуць што рана ў поўным аб'ёме гаварыць пра новыя паэтычныя здабыткі, якія могуць даць Максіму Танку ягоны пошукі найбольш страганай і лакаччай формы верша.

ВЫСТАўКА МАСТАЦКАЯ ФАТАГРАФІЎ «ГРОДЗЕНШЧЫНА СЕННЯ»

Знаёмыя твары, знаёмыя краявіды... Мы не раз сустракаліся з урачом, які адлюстраваны на фота ў мінуту глыбокага роздуму, многія з нас — самі ўдзельнікі падзей, аб якіх расказваюць шматлікія здымкі 2-й мастацкай фатавыстаўкі «Гродзеншчына сёння», арганізаванай рэдакцыяй газеты «Гродзенская праўда» і абласным аддзяленнем Саюза журналістаў.

Работы, прадстаўленыя на гэты спецыяльны агляд нашых будняў, выяўляюць пэўныя думкі, канкрэтныя тэмы. З дапамогай фотааб'ектыва адлюстраваны справы працаўнікоў Гродзеншчыны, іх уклад у камуністычнае будаўніцтва, паказана ўсебакова жыццё савецкага чалавека, яго душэўныя перажыванні і радасці. Нарэшце, на фатавыстаўцы шырока экспануюцца пейзажныя работы, якія паказваюць мяляўнічыя мясціны роднай беларускай прыроды.

Хочацца паказаць гэтай выстаўцы з жанра фотанаратыва. У самым пачатку мы гаварылі пра фотаздымак аднаго ўрача. Гутарка ідзе аб рабоце фотаамацара В. Гофмана — «Урач Дулаеў». Здавалася б, узята пэўная, канкрэтная асоба і больш нічога дадаць да партрэта ўжо нельга. Але аўтар здолеў сродкамі фатаграфіі перадаць не толькі індывідуальныя рысы Дулаева, але і стварыць абавязковыя рысы савецкага ўрача. Вось ён, чалавек неспокійны, які абдумвае кожны крок у сваёй працы.

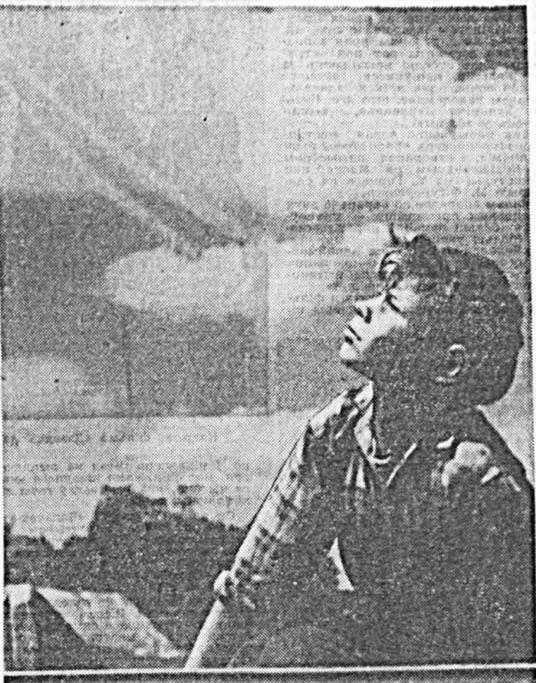
Да ўдалых работ гэтага жанра адносіцца здымак фотакарэспандэнтаў «Гродзенскай праўды» В. Косціна «Камсамольскі заводатар» і Я. Краўчанкі («Складаная дэталі», «Малады токар»).

Некаторым аўтарам партрэт менш удаецца. Так, мала выразна і стрыманна здымак «Машынарышчы» М. Давыдзіка «Экспаватаршчыні» О. Федарава. Яны не раскрываюць унутранага свету сваіх герояў.

Большая частка работ на выстаўцы — бытавыя фатаграфіі. Гэты жанр вымагае тонкага адлюстравання нашай рэчаіснасці, умения пранікнуць у сутнасць з'яў і падзей.

Найбольш здольным фотакорэспандэнтам жанрыстам паказваў сябе В. Дробышаў. Яго работы «Вас чакаюць новабудуёлы», «Ураджай», «На новыя рубяжы», «Арматурашчыні», «Змена ідзе» раскрываюць тэму працы савецкага народа і яго імкнення да міру. Паглядзець, напрыклад, уважліва на здымак «На новыя рубяжы». Перад вамі — індустрыяльна панарама, узятая як фон да асноўнага зместу. На яркім плане буйна, на ўвесь рост, дадзены фігуры мантажнікаў — юнакоў і дзяўчат. Іх позірк скіраваны ўдальчэй, да новых рубяжоў.

В. Дробышаў не застаўся ў

НЕБА КЛІЧА. Здымак фотаамацара В. Дробышава.

баку ад самых яркіх падзей мінулага года — касмічных палётаў Ю. Гагарына і Г. Штыва вакол зямлі. На здымку «Неба кліча» ён паказаў хлопчыка, усёй сваёй істотай скіраванага ў завоблачныя далёкія. Гэтай жа тэме прысвечаны здымак «Мара». В. Дробышаў добра выбірае ракурсы, умее ўлавіць самае характэрнае ў раскрываючых тэмы.

Пасляхова выступае ў жанры бытавой фатаграфіі Я. Краўчанка. Здымак «З атэстатам сталасці ў родны калгас» расказвае аб самым будзённым з жыцця моладзі. Гэтае звычайнае аўтар здолеў зрабіць цікавым і прывабным. З іншых работ Я. Краўчанкі заслугоўваюць увагу здымкі «Польскія госці на заводзе «Аўтазастава» і «Сябра кукурузы».

Г. Юрвіччу належыць два ўдалыя жанравыя здымкі «Ля помніку правядыра» і «Сустрача чэмпіёны». Н. Петрусеў прысвечыла свае работы «Пакрыўжаны», «Загуляўся», «Першая зорка» дзіцячай тэматыцы.

«На родных прасторах» — так называў сваю работу О. Федараў. На ёй мы бачым юных трыстаў на прывале. Перад імі раскрываюцца родныя неабсяжныя прасторы.

На жаль, некаторыя здымкі на абласной выстаўцы не маюць нічога агульнага з жанравымі фатаграфіямі («Уборка», «Кукурузы» Г. Мохарта і іншыя). Слабае мастацкае выкананне не да-

вала ім права ўваходзіць у выставачную экспазіцыю.

Для многіх амацараў, і нават людзей у фатаграфіі вопытных, пейзаж здаецца найбольш даступным і лёгкім сродкам жанравы фотамастацтва. На першы погляд гэта і так, бо майстар можа здымаць любы куток прыроды, любы ён стан. Але, каб атрымаць высакакасны мастацкі здымак у жанры пейзажа, патрэбны вялікая наіральнасць, умение выбраць самае характэрнае з навакольнай прыроды, нейкае асаблівае адчуванне яе. Пейзаж у фотамастацтве — не пратокальнае адлюстраванне мясцовасці, а здымак, здольны ўсхваляваць чалавека, выклікаць у яго любоў да роднага краю. На жаль, сродкам пейзажнага пейзажнага работ на выстаўцы пачаў з удальмі сустракацца слабыя здымкі. Яны паўтараюць збыт матывы, трафарэтныя віды.

Агульную ўвагу прыналежае сёння фатаграфіі «Вясна» В. Косціна. Добрымі здымкамі парадаваў Н. Петрусеў. Яго «Старая аля» і «У косявіку» выкаваны бездакорна.

Успершыю на выстаўцы паказаны каларыстычныя фатаграфіі аўтарамі якіх з'яўляюцца Г. Баравіч і Л. Пысецкі. Але іх здымкі пакуль што яшчэ невялікай памерава пагона за вонкавай прыгажосцю і захваленне яркімі каларыстычнымі плямамі.

В. БАЛДАЕВ, А. ЗАХАРАУ.

Іван НАВУМЕНКА

Ен забыў пра хлорку, заснуў, спаў і нічога з ім не здарылася. Нешта сніў — але сны ён радка памятаў. Прачуўся з вострым пацуджым голасу. Дастаў з-пад ложка міску з учарашнім абедам. У шарававую бурду нацерушылася пацярнуці з матраца — не зваяжу, еў.

Раніца пачалася з грукання дзвярэй, тупату ног. Арыштаваных вывадзілі на двор, «да ветру». На кожнага, каго вывадзілі, прыходзілі паліцаі. Таму ля прыбіральні маячылі адрозы дзве-тры постаці. Заглядаць, відаць, саромеліся, з нахмурым выглядам выдзігалі па двары.

Зірнуўшы ў акно, Міця падышоў да ўнутраных дзвярэй, ціха пастукаў. Было чуваць, як Сяргей устае. Азваўся таксама стукан. «Папрасіся на двор, — напугалася сказаў Міця. — Пабудзь у прыбіральні, выйду я, пагаворым...»

Ен лёг на локан і чуў, як Сяргей грміць у дзверы кулаком. Доўга нічога не падыходзіў. Потым шчокунуў замком, па Сяргею прышлі. Скачыўшы некалькі хвілін, загрузаў у дзверы Міця. Таксама доўга не адчыняў. Міця пачаў губляць ярпенне. Аўсянкі ляжаў на ложку, абыкава паірачы ў столь. Рабў выглядаў, што нічога не разумее. Хлопец з Баркоў, скурчушыся на падлозе, спаў.

Дзверы адчыніў малады, чарны паліцай, гадоў на тры старэйшы за Міцю. Адводзіў вочы, маўчаў, не настаўляў, як учарашні, рулю вінтоўкі ў спіну. Ля прыбіральні пахаджываў другі патрульны — Сяргей быў унутры, чакаў...

Кінулася ў вочы — Сяргей пакарлівы, ціхі, як дзіця. Не правольна слова, глядзеў на Міцю, чакаючы, што ён скажа. На апухлым з сніжамі твары выраз пакуты. Варухнуўся ў грудзях жалю. Перамагваючы яго, Міця таропка зашптаў: «Пра радзё маўчы. Скажаш толькі, што я табе раскажу пра Раствоў... Што немцы занялі яго... Гэтак на допчыя я сказаў... Каб было ў адно слова. Зразумее?». «Зразумее», — ціха, аднымі губамі вымавіў Сяргей. — З нашых нічога больш не ўзялі?». «Нічога. Трэба маўчыць. Яны нічога не ведаюць...» «Мала мы зрабілі, — нібы вышчуну ён з сябе. Крыўды...» «Будуць бль, крычы, — паўтарыў Міця учарашнія словы. — Крычы, і ўсе...»

У сценку грукнулі, відаць, прыкладам. Сяргей павольна, не спяшаючыся, выйшаў. Міця пастаў у нерашчэці, потым, нібы нешта ўспомніўшы, пачаў высіпаць хлорку, вывернуў кішаню, вытрас апошні белы пыл. Назад у камеру вяртаўся з лацуджым раўнавагі. Пацуджэ гэтае ўзнікла не тут, не цяпер, ано нарадзілася, мабыць, дзіця ўчора, мал Сяргей першы яму пастукаў. Сяргей нібы шукаў падтрымкі. Ен адзіні. Увесь гэты тыдзень адзіні. Немцы спецыяльна так пасадзілі, каб адарваць ад усяго свету, запалохаць...

У дзвярах камеры Міця сутыкаецца з паліцаем і жандарам, якія разносяць снедак. Паліцай трывае вядро, чарпак, жандар — горку алюмініяных місак. Хлеба, як і ўчора, няма. Адамкнуўшы дзверы, разозныя прпускаяюць наперад Міцю, заходзяць самі.

Абед мусіць атшымаць вечарам, — блятачочы рускія і польскія словы, гаворыць жандар. — Продукты — мала, турма — многа...

Міця пазнаў жандара. Гэта той самы, што хадзіў да Марыі Іванавы вывучаць рускую мову. Зморшчаны, нібы жаночы твар, іскляды галас, шчуплая допчыя. На арыштаўных глядзіць спакойна, нават досыць развічыва, нічым не паказваючы сваёй улады. Успомніўшы словы афіцэра, сказаныя ў канцы допыту, Міця адважыўся: — Пан жандар, што значыць па-руску квач? — Квач ёсьць балтовія, еслі языкам махаць як хвостам. — А грюшнябель? — Ест язённая дэюба...

Жандар адказаў сур'ёзна, на яго голым, безвалосым твары ні ценю ўсмешкі. Нібы нешта ўспомніўшы, дадаў: — Немцы завуў грюшнябель недарослы чалавек, у каторы не абсох на губах малако...

Міця ўсімхінуўся. Дзень пачынаўся ўдала. Крыку не чуваць. Відаць, зэсаўды нічога не дапытваюць. У калідоры тупат, груканне дзвярэй. Потым шчыня. Нібы турма вымерла. Нават на двары не відаць

«Сасна пры дарозе» — так называецца раман, які ў заканчэно. У ім ідзе гаворка пра першы, самы цяжкі год Вяшчыннай вайны, пра падвочыніну і партызан. Герой кнігі — малады людзі, юнацтва якіх сулапа з вайной, і старэйшыя, іх бацькі. Халілася намалёваць абраз часу — суровы і непаўторны. Ці ўдалося гэта, чытач убачыць, калі кніга будзе надрукавана.

ні немцаў, ні паліцаў. Сяне гэтай перамене стаюцца зразумельны толькі апаўдзя, калі расшыяюцца дзверы і ў камеру піхаюць адрозы траіх. Поўны шыранатвары мужчына з дэравяшкай замест правай нагі, недаўжэна азіраецца, выпірае з лысыня пог; худая чарыявая жанчына плача; і толькі хлопчук у матросцы, у шапцы-бесказырцы з чорнымі шакувымі стужкамі і нехваванай шынаўнацю разглядае пакой, яго жыхароў. Хлопчучу самае большае гадоў паць Міця здагадаецца, што арыштавана сям'я.

Навічкі ўладкоўваюцца на ложку пракурора. Жанчына, бачычы спакойныя твары арыштаваных, сама спакойнаецца. Падыходзіць да акна, глядзіць на двор. Хлопчык вандруе з кута ў кут. Садзіцца ля вядра, падывае фанерку, набірае і вылівае з кварцы вяду. Мужчына садзіць, апусцішы галаву. У камеры называека маўчанне.

Ні Аўсянкі, ні Міця не адважваюцца пачаць размову. Нарэшце мужчына пачынае яе сам.

— Я нічога вас не ведаю, — гаворыць ён хрыпла. — Я не тутэйшы. Маё прозвішча Вадзіка... Вядойка — можа чулі — настаўнік з Пляцічаў.

— Я вас ведаю, — прызнаецца Аўсянкі. — Быў у вашай школе...

— Вось бачыце, — настаўнік радасна страпануўся. — Ваш твар мне таксама як быццам знаёмы. Вельмі прыемна зноў сустрацца...

— Мала прыемнага. За што вас? — Разумеце, аўсім нечакана... Але тут усе свае, немцы гаварыць. Сакрэта няма, калі ўжо немцы самі ведаюць...

— Усе праз цябе! — выкрыкае жанчына, зноў залываючыся слязьмі. — Не сядзеце табе... Колькі я прасіла, богам маліла... О, божа мой!...

— Перастань, Марыя. Ніхто ні ў чым не вінаваты. Не паказвай сваёй слабасці... Жанчына прыпадае тварам да падаконніка, плечы яе ўдрыгваюць. Хлопчык раптам кідае кварту. Ідзе да маці, туліцца да яе ног.

— Пашкадуў дзіця, Марыя. Гэтым не паможаш. Каму патрэбны нашы слязы?...

— А ты шкадаваў, дусягуб? — жанчына крычыць прарэзліва, злосна, не клопачыся аб тым, што яе пацуджэ. — Масква табе трэба была, праўда? Любіўся сваёй праўдай... Для чаго нас сюды прывялі?.. Не ведаеш? О, божа мой!...

Хлопчык пачынае хліпаць. Маці садзіцца на падаконнік, бярэ сына на калені. Няўрымсліва, з хваротным надрыпам пацуджэ. Вочы яе ў гэтую хвіліну вальняць, чорныя, зэрнкі нібы застылі. Шпэчка пераврыста, захліпаючыся.

— Падыйка паветра, малютка... Паглядзі на сонца... Вуць, бачышы, на дрэве шушча. Яна будзе жыць, спяваць, а нас не будзе... Можна, апошні наш дзень...

— Марыя! — крычыць настаўнік, падхліпваючыся, грукнуўшы дэравяшкай па падлозе. — Перастань зараз жа!.. Не паложай дзіця... Усмеліна нама ў вядоў... Істэрэчка...

Жанчына, спалохана страпанушычыся, адрозы сціхае. Толасна плача хлопчыку...

Міця ловіць сябе на дзіўным адчуванні — ён усюль спакойны. Сэрца нібы скамянела. У ім няма ні болю, ні жалю да чужога гора. Усе гэтыя хвіліны, пакуль ішоў пая-

знічэ пэні не склаў: Зусім не таму, што ад працы Стаміліся рукі, — Я проста да шмат якіх Датаў, падзеў і спраў Яшчэ не знайшоў Непавторных і фарабу і гукаў.

Я буду шукаць іх Сярод і калосы і траў. Па ўсіх пуцявінах. У вечных вандруках, забудым. Бо я не хачу.

Каб пасля мне хто скідуў даваў — На франтаўны абставіны, Віты, паходы.

Гэта вельмі добра, што паз не шукае для сябе ніякай скідкі. Яшчэ лепш, што яна яму зусім і не патрэбна, бо пазізія Максіма Танка даўно даказала сваю сталасці і сілу. Яго новая кніга бліжуча пацвярдае гэта.

Д. БУГАЕУ.

дынак паміж мужам і жанкай, ён думаў аб пачобных рэчах. Да жанчыны з першага ўмянення, калі яна зайшла ў камору, у яго ўзнікла хутчэй за ўсё неспрыемнае пацуджэ. Плача, скардзіцца... Ясна — курьця-сядуча... Цікава, за што іх узялі? Арыштавалі не для допыту — што спытаеш у хлапаняці? Жанчына крычала — Масква... Пры чым тут Масква?

Зноў успыхвае трывожнае запытанне да самога сябе: чаму ён спакойны? Людзям прагражае небяспека, смерць, а ён думае пра другое. Нават стараецца думаць! Чаму ж так? Чаму пацуджэ, душа выключоцца нібы самі сабой?.. Замест сэрца камень. Што гэта — ахоўны інстынкт ці самы звычайны агазізм, які чалавек не можа ў сабе задзуджыць? А можа так трэба. Можна чалавек проста не можа вытрываць усяго, што бачыць, таму міжволі адверочаецца. Калі браць блізка да сэрца тое, што робіцца тут, дна не пражывеш...

Новая хваля думак ахоплывае Міцю, янае на сваёй плыні. Як немцы адважыліся арыштаваць дзіцяці? Як так можаць? Каб зрабіць гэта, трэба прайсці палярную падрыхтоўку ў тым мільёны жэціці, калі людзі яшчэ не былі зэсаўдыні?.. Але хіба калі-небудзь арыштоўвалі дзіцяці?.. Хіба чалавек на гэта здольны?.. Зэсаўдыні не людзі гадзі? А можа і над імі вільці с'ла, якой яны слепа падпарадкоўваюцца?.. Прыслужнікі смерці. Не, чалавек, які б ён ні быў дрэнны, не можа займаць такой пасады...

Адказаў на пытанні, якія доўгімі, звязанымі ў адно, звенямі лагнучу узнікнуць самі сабой, няма. Думка пераскокае на другое, прывабнае саім спакокам. Перад вачыма сасна, сухі грудок, на якім яна расце, кусты ў лагчыне і ўзбоч чыгункі. Міця стараецца ўваць немцаў-ахоўнікаў на пераездзе і не можа. Ведаць, што, перавесцішы аўтаматы праз шы, яны там ходзіць, кураць, падзорна абмацоўваюць позіркам кожнага падарожнага. Іх вобразы расплыўчывыя, хісткія, як у сне, яны, калі і ўспываюцца, то на адно ўмяненне. Сасна ж як жыва. Міця бачыць яе, абмытую дажджом, з дробнымі, светлымі кроплямі расы на канцы кожнай зялёнай іголкай. Дзеці ці тры кроплі з многіх тысяч блішчач, як дыямэнты. Ен не раз гэта бачыў, але ніколі не задумваўся над прычынай. Не хачелася задумвацца. Харавто ледца ў душу самое бдзе ніякага вытлумачэння.

Жанчына супалокалася. Лягла, адварнуўшыся тварам да сцяны. Хлопчык з яе пачаў. Бадькія перасеў на локан да Аўсянкі.

— Непрыемна гісторыя, — напугалася гаворыць ён, азіраючыся, пацуджываючы плячыма, нібы ад холоду. — Перабраўся мы сюды ў мястачка вясною. У Пляцічах былі непразуменні з паліцай. Ведаецца, вёска бедная — пяскі, хмызнякі. Настаўніку без працы як пракарміцца?.. Працаваць фізічна не магу. Дзе выйсце?.. Запрашалі ў воласць пісарам. Адмовіўся. Школа зачынена. Занята пад паліцайскі ўчастак. А горш за ўсё — двое маіх вучняў паступілі ў паліцыю. Я там у Пляцічах дванаццаць гадоў працаваў. Паліцайскія гэтыя выраслі, можна сказаць, на маіх вачах. Праўда, яны не з лепшых вучняў. Серадзічкі. Так сабе. Але ніякіх крымінальных схільнасцей раней за імі не заўважваў. Не, нічога такога не было, не буду хлусіць. Людзі як людзі. А тут ліха ведае што. Пюць сямгонку, гарлаюць на вечарх. Слухаць брыдка. Аднойчы вясенню яшчэ расстралялі хлапца. Ішоў адзіні без дакументаў. Год сямнаццаці яму, не болей. Відаць, са школы фабрычнага навучанія. Забілі нязвошта. Не мог я вытрымаць. Сустраўнаго з гэтых паліцаў на вуліцы, саромлю ў вочы. Прасіў адмуца. Дзе там... Перад мной яшчэ нічога, адвечваюцца, вочы апускаюць. Пачалі падгаворваць другіх. Тыя да мяне з пагрозамі...

Аўсянкі, складушы рукі на каленях, сядзіць, слухае. Выгляд у яго такі, нібы думае аб чымсьці далёкім, што не мае ніякага дачынення да расказа настаўніка. У калідоры шчыня. Ні крыкаў, ні тупату.

— Рабіў перапраца ў мястачка, — працягвае Вадзіка. — Думаў — болей тут інтэлігентных людзей, не можа быць, каб панаваў такі рагуль. Улады больш... Там, у Пляцічах, скажу вам, паўшэйшая самачынінасць. Паліцайскія твораць, што ўбрыдзі ў галаву...

— Вы ў мястэчку працавалі дзе-небудзь? — пытае Аўсянкі.

— Не, нідзе. Дзень я магу ўладнавацца, акрамя школы? Дзвй наогул вясной агарнуў мяне новы настрой. Дзвй немцаў стаў ненавідзець. Зразумее, што ўся пошысь ад іх. Рабудзілі ў чалавечы зварыныя цёмныя сілы. На гэтым іх улада трымаецца.

— У вас радзіў у мястэчку? — Не, нічога. Ведаецца, здарылася Аказія. Крамер у Пляцічы бурмаістр. Здаецца, Крамер яго прозвішча. Я да яго ўдзяў, так і гэтак, выкаў сваю просьбу. Ен — дазваляе. «Перазджайце». Нанаў бурманку, прыхаў. Іду да гэтага Крамера. Ведаецца, ён, па-мойму, гуманны чалавек. Хлебную картку загадаў мне выдаць. На мяне ён зрабіў добрае ўражанне.

— Усе яны добрыя, — падзіць скрозь зубы Аўсянкі.

Ну, не скажыце. Каму ў гэты час баліць галава ад безспраўным настаўніку? Паслўўся я на Востраўскі вуліцы ў доме, які некалі належэў купцу Краснеўскаму...

Міця ўдрыгвае. Ен ведае дом Краснеўскага — старыны, з жоўтымі аканцамі, ён стаіць на тым жа баку вуліцы, што і Сяргееў, амаль па суседству. Зімой пастав, а з вясны спрадзіў нехта жыў у ім, але Міця ні разу не пацуджываў хто.

— Тут я наладзіў радзё, — настаўнік расказвае даверліва, як бліжкім знаёмым, голас яго спакойны, роўны. — Прыёмнік выліў у мяне яшчэ ў вёсцы, але там як усталяваўшы?.. Шпітавалі. Тут іншая справа. Зарыёмк няма, не заходзіць ніхто. Здаецца, зарыёмк перасцёрлі прыняў. Прыёмнік — я разумее трохі ў ім — разбраў па часткі. Кандасатар у адным пакоі, катушка напружання — у другім, дымны пад падуш-

[Заканчэніе на 4-й стар.]

ПАСЛЯ ТАГО, ЯК ВЫСТУПІЛА НАША ГАЗЕТА

У нашай газеце 15 снежня 1961 г. быў змешчаны крытычны артыкул А. Дудзіна «Гэтая справа не церпіць халодных рук». Як паведаміў у рэдакцыю намеснік начальніка Упраўлення па справах мастацтва Я. Рамановіч, кіраўніцтва Бэлдзяржфілармоніі, абмеркаваўшы гэты артыкул, прымае захады да палепшэння музычна-лекцыйнай прапаганды.

Пешыраецца штат лекцыйнага бюро. Для гэтага наладжваецца сувязь са студэнтамі і выпускнікамі музычных навучальных устаноў рэспублікі.

Пытанне аб працоўнай дысцыпліне ў Дзяржаўным сімфанічным аркестры БССР разглядалася на калегіі Міністэрства культуры. У пастанове калегіі запісана: «Абавязваць кіраўніцтва Бэлдзяржфі-

лармоніі прыняць рашучыя захады да палепшэння працоўнай дысцыпліны ў філармоніі; патрабаваць ад галоўнага дырыжора сімфанічнага аркестра Ул. Дуброўскага павысіць адказнасць за работу творчага калектыву».

Прымаюцца таксама меры па зніжэнню кошту праекту аўтобу саў ATK Міністэрства культуры і палепшэнню іх абсталявання.

Але, відаць, якраз гэтыя пошукі выклікалі не толькі некаторую празічнасць радка ў асобных вершах, але і нарадзілі шэраг бліскучых мініячюр («У часы адліву», «Эпітафія», «То — не рукі», «Сланечнік», «Насміхалісь бомае», «Конаўкі», «Я піў рачную плынь кіпучую», «Плакучыя бярозкі»), у якіх насычанасць думкі і трапнасць яе вывучэння даведзены да афарыстычнай ёмістасці і выразнасці.

На прыкладзе такіх мініячюр добра відаць, як натуральна спалучаецца ў пазізіі Максіма Танка імкненне да строгасці верша са шчодрасцю пацуджэ і значнасцю думак. Праўда, поспех спадарожнічае аўтару звычайна не там, дзе ён шукае чыста знешняй строгасці радка, выразу, слова, а там, дзе пэўныя кляпціцы пацуджэ, якая можа і не сціпаць са знешняй прастаўтай і строгасцю. Часам прастаўта стаіць, што самы дакладны і надзейны шлях да сэрца чытача ідзе не праз савухатае, празаічна-строгае слова, а праз звонкую, даўжучую ад знешняй праставы пацуджэ метафару, праз складаны, асцяжытыяні пацуджэ вобразы. Вершы «Вяртанне Шапана», «Зорны шляхам», «З вяселья», «Хмара з хмарай шчыльня» і іншыя даюць намала ўзораў досыць складаных, але трапнай метафарычнасці пацуджэ радка, якой, мусіць, пазыздрасціць бы не адзін прыхільнік ускладнёнай асцяжытаўнай пазізіі. Аднак і гэтыя вершы не ўспрымаюцца як нешта чужароднае ў сённяшняй творчасці Максіма Танка. Больш таго, яны не супярэчаць яго імкненню да падзірскай строгасці мастацкага вобраза, калі разумець пад гэтай строгасцю перш за ўсё эканомную перадачу пацуджэ думкі, а не толькі знешнюю стрыманасць пацуджэ фразы. Не супярэчаць з той прычыны, што і даволі складаны, але зразумелы і натуральны асцяжыты, і гучны, прыгожы метафары («поўныя грому раты»,

«закарпнучэ сямізорным палонка на дарозы з Байкала вядуць» не прыдадзены за вушы толькі дэля тэма, каб здзіць амацараў пацуджэ мудрагелыстаў або каб абавязкова ўпрыгожыць вершаваны радок, нават на шодку яго сэнсу і яснасці. Яны знаходзяцца на сваім месцы. У скардэсаным выглядзе перадаючы пацуджэ думку, яны гучаць вельмі натуральна.

А натуральнасць сёння з'яўляецца галоўным для Максіма Танка. Яна вызначае асноўны тон яго пазізіі, у тым ліку і само яго імкненне да строгасці і большай праставы верша. Яны заўважвацца не толькі ў той свабодзе і ўзбуўнай лёгкасці, з якімі аўтар ішоў пра самыя разнастайныя жыццёвыя з'явы. Надаючы, як адначаслава вышэй, унутранае адзіства твора Максіма Танка, натуральнасць яго пазізіі найярчэй выяўляецца ў тым, што лірычны герой пазізіі ўсюды застаецца самім сабой — простым і, калі трэба, мужным, унутрана сабраным, але заўсёды жывым, зямным чалавечкам, якога хваляюць усе чалавечыя радасці і нягоды, хоць ён, вядома, не можа мераць «аднолькава цяжкія і гора». Паўната адчування жыцця, умение радавацца з людзьмі, умение радавацца з людзьмі, перш за ўсё робіць чалавечнасці прастаце і натуральнасці вельмі сучасным і вельмі прывабным танаўс

ДУМКИ, ПРАПАНОВЫ, ЗАУВАГІ

Па прафесіі я — будаўнік. Жыву і працую ў Слуцку. Як і ў іншых гарадах рэспублікі, тут адбываюцца сьвіныя ваякі і радасныя змены. І нас, случан, радзе кожны новы прыгожы дом, квартал, магазін, кожная, няхай невялікая дэталю, якая ўпрыгожвае родны горад. Але тым больш неперемна, калі бачыш, як побач з гэтым у нас мала кляпоццяца аб знешнім абліччы горада, аб яго прыгажосці і культуры, бачыш, як побач з новым і прыгожым суседзічаюць безгустоўшчына і пошласць.

Я хачу пагаварыць аб афармленні нашага горада. Гэта не дробязь, як у нас ішчы раз думаюць, не другарадная справа. ... Будаўнікі здалі ў эксплуатацыю новы дом. Стройныя і чыстыя лініі яго фасада радуць вока. Але неўзабаве дома неўзабаве пазнаць. Фасад аблялі літакамі, лозунгамі, без усяка ўліку архітэктуры будынка. Прычым выкананы яны безгустоўна і некаваліфікавана. Гэта не адзінаквы выпадкі. На ўкладомымі, а часам і проста непісьменнымі плакатамі або рэкламамі аблеплены гарадскія агароджы, школы, розныя ўстановы.

На агароджы скверу, што побач з гарсаветам — пано «Сямгодка ў дзеянні». Наглядная агітацыя — важная справа. Сродкамі яркага плакатнага мастацтва, выражанымі яснымі лозунгамі яна заклікана несці ў масы ідэй партыі.

Але калі шэрага, вышывала пано «Сямгодка ў дзеянні», якое не мае ніводнага яркага малюнка або фота і скрозь складанца з газетнага тэксту, напісанага да таго ж дробным шрыфтам, — рэдка хто спыняецца. Яно па сваім мастацкім якасцям цалкам адпавядае плоту, на якім вісціць.

ШЭРЫЯ ПЛАКАТЫ, СУМНЫЯ ВІТРЫНЫ

Дарэчы, аб агароджых. Сумнымі радамі цягнуцца яны ўздоўж вуліц, надючы гораду непрыстойны, змрочны выгляд. Даўно пагаворалі аб неабходнасці зняць іх. І сапраўды, навошта і аднаго адгароджываць гарадскі сквер — месца адпачынку? Нават гарадскі кінацэнтр «Беларусь», быццам жрэпаць, абнесены агароджам з жалеза і бетону, якая каштавала нямаля сродкаў. А вось прывесці ў парадак вітрыны кінацэнтра з паэмавымі пакошанымі вышывымі літарамі — няма магчымасці.

Тое ж трэба сказаць і аб вітрынах магазінаў. Афармляюцца яны, як правіла, у адпаведнасці з густам загадчыкаў магазінаў і прадаўшчыц. У аднаго такога загадчыка «фарміцеля» я некалькі разоў:

— Наўжо вас задавальняе падобная безгустоўшчына? — у вітрыне побач з дзіцячымі цацкамі і каўчэркамі ўзвышаліся вялізныя кірзавыя боты.

— Тавар на від. — пацісці плычма той, так і не зразумешчы, аб чым ідзе гутарка.

Але ж з густам, па сучаснаму афармленню вітрыны надючы гораду выразаюць выгляд і ўпрыгожваюць вуліцы. Дастаньце, напрыклад, прыгадзь вітрыну рэстарана «Зара» або магазіна № 53 па вуліцы Леніна, хоць і тут можна жадаць лепшага.

Хто ж павінен займацца мастацкім афармленнем горада, змагацца за яго культурнае аблічча, выкарыстаць безгустоўшчыну і пошласць?

Здавалася б, у першую чаргу аддзел культуры гарсавета. Загадчыкі аддзела т. Пасько і прадстаўнікі гарадской інтэлігенцы даўно гавораць аб неабходнасці стварыць, па прыкладу

іншых гарадоў, пры адзеле савету па пытаннях мастацкага афармлення Слуцка. Магчыма, на грамадскіх асновах. Але да гэтага часу справа не ідзе. Нават такія добрыя пачынатні, як конкурсы на лепшую вуліцу горада, які праводзіліся калісьці, або тыдні азелянення, часамыці заглохлі. А случаем ж з энтузіязмам узятая была за справу — прывялі ў парадак вуліцы, засадзілі іх дрэвамі і кустамі. Але гарсавет абмежаваўся правядзеннем «разавых мерапрыемстваў» і на гэтым супакоўся, не развіў далей карыснае ініцыятыву.

І па-ранейшаму ў Слуцку няма адназначна за культурны выгляд горада. Тыя афарміцельскія работы, якія праводзіцца, у асноўным справа рук або выпадковых халтуршчыкаў, або работнікаў мастацкай майстарні пры камбінате бытавога абслугоўвання. Але майстарня гэтая ледзьве ліпіць. Месяцця яна ў старой, непрыстасаванай хаце, не забяспечваецца неабходнымі матэрыяламі і абсталяваннем, не ўкамплектоваецца кадрамі. З трыці работчы майстарні — толькі адзін са спецыяльнай адукацыяй. Якасьці прадукцыі майстарні — нізка, ды работы яе ніхто і не кантралюе. Усё залежыць ад патрабаванняў і густу заказчыкаў, якія заказваюць разнастайныя «абавязальствы» ў аляпавых рамках. Сур'ёзныя афарміцельскія работы майстарні даручаць неўзабаве. Часам іх заказваюць мастакам Львова, Вільнюса, Рыгі. Але гэта ў рэдкіх выпадках. А ў асноўным горад афармляецца па прыкмыслу, хто на што здольны.

Гэта крыўда.

В. ДУБІНКА, тэхнік-будаўнік.

ФІЛЬМЫ Ў САКАВІКУ

На працягу многіх тыдзень камуністы, хто прыходзіў на кінастудыю «Масфільм», спыняўся ля аднаго з павільёнаў. Тут створана выдатная лабораторыя машын, сцігальныя лямпы, пульты кіравання, рублянікі, ходзіць людзі ў белых халатах... Шмат самых разнастайных і дзіўных дэкарацый было пабудавана ў павільёнах студыі, дзе здымаўся новы мастацкі фільм «Дзесяць дзён аднаго года».

Аўтары сцэнарыя — М. Ром і Д. Храбраціцкі, рэжысёр-пастаноўшчык — В. Ром.

Гэты фільм прысвечаны падобна свецкім вучонаму, натхненным выдатным імкненнем праясці чалавечы шлях да невычарпальных запасаў адукацыйнай энергіі, раскрасіць таямніцы сінтэзы атамнага ядра, выхадзіць на экраны рэспублікі.

Але ў галоўных ролях у кінакарціне выконвае папулярныя сапраны кінаакцёр А. Баталова. На лому лямпы нягледзячы на чалавек. Пацярпеўшы, ён сядзець

Кадр з фільма «Калі дрэвы былі вялікімі».

кабурю. І выяўляецца, што спяць у іх штаны і верхняе сарочка. Чалавек выходзіць з паноў і доўгім калідорам ідзе на кухню, адкрытае надарэзаны кран і падстаўляе засмажы рат пад стромель. Даве суседзі наглядваюць за ім. Калі ён, нап'ючыся, змочвае падой вочы, адна з іх з задальным непавадам, што яго, Кузьма Кузьміч Іванова, выклікаюць у міліцыю...

Так пачынаецца новая мастацкая кінааповесць «Калі дрэвы былі вялікімі», створаная рэжысёрам Л. Куліжнікам на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горькага па сцэнарыю М. Фігуровскага.

Фільм аповядае аб бараньне духу чалавечых прынцыпаў — праўды і свабоды (больш даць!) і параўтачынага (больш уздыць!)...

«Чалавек-афбія» па аднаўленчым тэму А. Валова — значыцца ў тых жа новых кінавытворчых кінастудыі «Ленфільм».

З'яўляюцца на экране гэтага фільма чалавек шматлікі аматары кі-

Кадр з фільма «Дзесяць дзён аднаго года».

но. І цікавасць гэтая не выпадкова. Нягледзячы на нізкія кінэмаграфічныя вынікі, фільм расказвае аб мараль, ачышчальнай рэвалюцыі, аб дзівоўным тоніры, каханні, якое нараджаецца парозому.

У галоўных ролях адмыслова папулярныя кінаакцёры Н. Руміна і М. Рыбнін. Аўтары сцэнарыя і рэжысёры — Г. Казанскі і В. Чабатаровы.

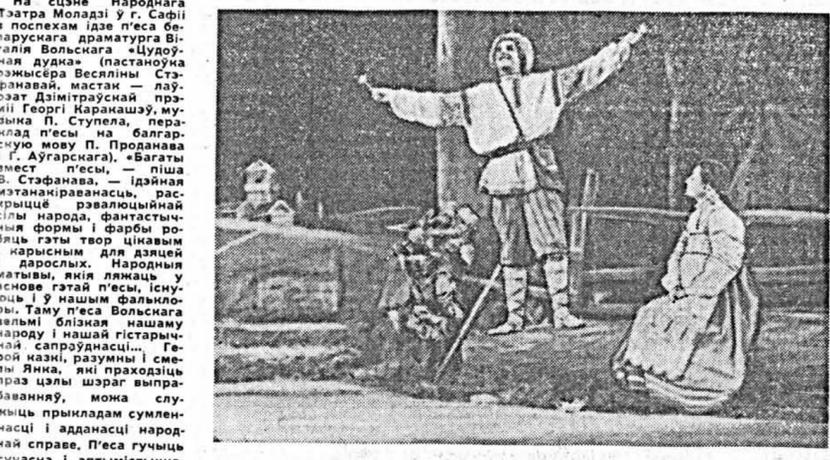
Штодзень, багата талентамі ўкраінскага айма. Шмат спявакоў, танцоўраў выйшла з самадзейнасці. Самадзейнаму мастацтву ўкраінскіх працоўных і прысвечаны кінароўны фільм-канцэрт «На крылах песні» вытворчасці Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Дажукіна.

Другая кінакарціна «Эмігрант Гарыцкі», створаная на гэтай жа кінастудыі рэжысёрам М. Макаранка па матывах рамана М. Стэфанька «Вялікая рэвалюцыя, аповядае аб калектывізацыі на Украіне.

У сакавіку на экраны рэспублікі выпускаецца таксама шырокай зірнана кінакарціна «Дзюжыта», створаная на кінастудыі «Масфільм».

Р. ЗАЙЦАУ.

«Цудоўная дудка» на балгарскай сцэне

На сцэне Народнага Тэатра Моладзі ў г. Сафіі з поспехам ідзе п'еса беларускага драматурга Віталія Волыскага «Цудоўная дудка» (пастаноўка рэжысёра Вяслана Стэфанька, мастак — лаўрэат Дзімітраўскай прэміі Георгі Каракашэў, музыка П. Ступела, пераклад п'есы на балгарскую мову П. Проланава і Г. Аугарскага). «Багаты змест п'есы», — піша В. Стэфанька, — ідэяная глыбіння, разнастайнасць ірысцкіх рэвалюцыйных сіл народа, фантастычныя формы і фарбы роляў гэты твор цікавы і карысны для дзіцяці і дарослых. Народныя мастацкія якасці п'есы ў аснову гэтай п'есы ўключылі ў нашым фальклоры. Таму п'еса Волыскага вельмі блізка нашаму народу і нашай гістарычнай сапраўднасці... Герой п'есы, разумны і смелы Янка, які праходзіць праз цэлы шэраг выпрабаванняў, можа служыць прыкладам сумленнасці і адданасці народнай справе. П'еса гучыць сучасна і алтымістычна, бо высмейвае інстытуты, якія страцілі свае значымыя асновы, і скардзіць на метафізічны веру ў невычэрпныя сілы народа».

На здымку: Янка (арт. М. Парменаў) і Марынка (лаўрэат Дзімітраўскай прэміі арт. І. Мілева) у першай карціне спектакля «Цудоўная дудка» на сцэне Народнага Тэатра Моладзі.

КРЫЧЫ, ЧАЛАВЕК!

[Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.]

кай... Вечарам раз-раз сабраў, і слухай. Ні адзін чалавек не ведаў. Ну, акрамя жонкі і даччы. Пеця, хлопчы мой, спаў ужо, калі радзіў слухалі. Паслухаем — і адразу разбураў. Гэта на выпадкі, калі наладзіць з вобсыкам. Маўляў, часткі ад прыёмніка яшчэ не радзіў. Проста разуму не дабары, як здагадаўся. Антэну, праўда, я на гарышча выцягнуў, але жонка днём развешвала на ёй бялізну. Хто падказаў?..

— Знайшлі прыхоць? — дрыжачым ад хвалявання голасам пытае Міця.

— Як не знайдучы. Галоўнае — сакрат раскрылі. Вывад ад антэны за фотакарткамі быў замаскаваны. Дабраліся. Як на зло, батарэй не параскідаў. Стаялі пад ложкам усе...

Вадзіка змаўкае. На шырокім добрым твары цень замаскаванасці. Рука, галава, усё цела гэтага чалавек вялікае, ладнае, дзеварышка здаецца недарэчнасцю. Міця глядзіць на настаўніка з міжвольнага сімпатыяй. Ён як бы шкадуе, што не ведаў яго раней. Нечым блізім, спакойным патыхае ад дужай постаці, даверлівых шарых вачэй.

Аўсянік ні аб чым небяспечным не распывае. Цяжка зразумець, як ён паставіў да ўсяго, што расказаў настаўнік. Маўляў, асірачожнае, як і ўчора з Міцем...

Цыцныя ў турэмным калідоры скончылася пад вечар. Мітусня, шум, крыкі сведчаць, што жыццё зноў увайшло тут у звычайнае рэчышча. Ад гэтага нават спайкалі. Цыцныя палохала.

Заходзіць жандар, той самы, які вывучае рускую мову. Адзін, без паліцыя. Янка чына падпалюваецца з ложка.

— Пан, пан, што з намі будзе? — яна плача, заглядае немцу ў вочы.

Выгляд у таго збянтэжаны. Адводзіць погляд у бок, перымяецца з нагі на нагу.

— Якая ест прычына ваш арышт?

— Мы радзілі не слухалі. Бачыць бог, што праўда... Прыёмнік быў наспраўны, раскідаў. Скажыце гэта начальніку, пан... — Усміхнуўся на да здаць паліцыя. Няспраўны таксама. Гэта ваш памылка.

— Мы не туюшышы, пан. Не ведалі закону. Няўжо нас за гэта расстраляюць?.. О, божа!..

— Еслі ваш праўда, могуць паслат Германія. Канцэнтрацыйны лагер.

— Дык чаму ж на допыт не выклікаюць?.. Я ўсё расказваю. Як перад богам. Папрасьце начальніку, пан...

Хлопчык працінуўся, сядзіць на ложку, глядзіць на немца. Вочы спахоханыя, акругленыя. Бескажырка на падлозе.

Жандар няёмка. Крута павярнуўшыся, выходзіць.

Кі нямыю трэба чалавек, каб запаліць у сэрцы іскру надзеі. Міця, слухаючы размову збоку, назіраючы за жандарам, не паверыў ніводнаму яго слову. Янка чына паверыла. Павесіла ўвачавідкі. Вось яна ўжо гушка хлопчыка, туды да грудзей, смеіцца.

— І ў Германію можна жыць, — гаворыць яна нібы сама з сабой. — Хлопчык

ЧЫТАЧЫ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ

□ Есць у Ашмянскім раёне вёскі Павіні і Харамышкі, Бялізны і іх няма, але ў кожным двары тут чытаюць кнігу. Пастаралася сельская бібліятэкарка Марыя Сяліўка. Яна стварыла ў гэтых вёсках пункты выдачы кніг і рэгулярна прыносіць сюды новую літаратуру.

□ Вечар маладога атэста ў Старажыцкім сельскім клубе ўрачыска раёна сабраў многа навістаска. Цікавае лекцыю аб школах рэлігійнага забавання пры таталагічным раёнама партыі т. Талкачоў. Ул. ШЫПУЛЬКІ.

□ У сёмай комплекснай брыгадзе калгаса імя Лепельскага Кармянскага раёна добра працуе клуб. Брыгадны клуб умела працуюць раішні XXII з'езда КПСС. Нядаўна тут адбыўся цікавы вечар пытанняў і адказаў па матэрыялах з'езда. Калгаснікі задалі шмат пытанняў. На іх адказвалі дэлегат XXII з'езда КПСС механізатар Л. Саронін, аграрон Р. Палішчанкаў, мастацкі М. Хутароў.

□ Паліны Васільевы Валяніны вядоўчы многіх выхараў гарадскога пасёлка Сідзель. Яна працуе кінісёрам «Саюздруку». У яе нібытаўсёды знаходзіцца рэспубліканскія літаратурна-мэстацкая часопісы «Полымя», «Беларусь», «Маладосць» і газеты. Яна умела прапавядае іх, і часопісы ніколі не залеваюцца. І. КРЫШАЛОВІЧ.

коле ў сэрцы. Жанчына падхапілася. Вочы ў яе вялікія, стражныя. Туды да сабе хлопчыка. Аўсянік спіць. Можна прывітавацца!.. Настаўнік выпрае хусцінай лоб. Рука дрыжаць...

На хвілінку крык як бы сціх. Потым зноў. Колькі можна біць чалавек? Яны яго заб'юць... Звяры шаленцы, калі бачаць зоры. Ці меў ён права патрабаваць гэтага ад Сяргея?.. Яго ж самога не б'юць. Сяргей ратуе іх усіх... Навошта? Ці варта жыць, калі ёсць такое?..

Міця адчувае, што ішчэ хвілінка — і ён не вытрымае. Закрываць, кінецца на падлогу, будзе біцца галавой аб сцяну. Усё адно. Абы самому спазаць боль, патушыць агонь, які лячы ў грудзях. Немагчыма слухаць гэты нечалавечы крык. У гэтую хвілінку ён гатовы ўцячы вліну на сябе. Няхай б'юць, здэкаваўца з яго самага... Але ён ішчэ ляжыць. Не варушыцца. Маўчыць. Сціскае да болу зубы. Як праз зямлю, чую глухі голас Вадзікі:

— Ваша таварышка катуноць?

Да яго не адразу даходзіць сэнс запытання. Крык цішыцца, але ішчэ працягваецца. З кароткімі перапынкамі. Міця нібы бачыць мардатых асозаўцаў, тых, што сядзелі ўчора ў сподніх вязаных сарочках, з бязровымі палкамі ў руках. Відць, боцьца па чарзе. Пакуль кожны не стоміцца.

— Вы можаце не гаварыць, — чуюцца той жа глухі голас. — Нікому не трэба ведаць лішняга. Паверце мне — я многа бачыў.

Міця ўстае, садзіцца. У галаве шуміць. У вачах зялёныя кругі, якія разыходзіцца. Нібы хвалі. Шырокі няголены твар Вадзікі — ён сядзіць насупраць на краі ложка — спачатку як у тумане. Потым туман развейнаецца. Твар чалавек абзеляе. На ім боль. Міця нібы вярнуўся ў другі свет. Тут усё звычайнае, знаёмае, што ён прывык бачыць заўсёды. Людзі тут спакуваюць адзін аднаму...

— Майго таварышка б'юць, — адказвае ён наўваголаса.

— Разумею. Узды за што? — Давіваюцца пра прыёмнік. Можна ішчэ пра што-небудзь. У яго знайшлі наган.

— Вы слухалі радзіць?

— Слухаў.

— Не адзін вы?

— Не адзін.

— Я вас разумею, — настаўнік цяжка ўздыхае. — Лягчы паміраць, калі не адзін... І пакуты пераносіць. Калі ў чалавек ёсць ідэя, ён лёгка ідзе на смерць. Есць за што сабой хваляваць. Хоць катаваня можна і не вытрымаць. Тут звычайная бялагіла. Нервы самі крычаць...

Міця прыслухоўваецца. Крык болей не чуваць. Ён не ўлавіў моманту, калі настала цішыня. Можна таму, што крык увесь час стаў у вушак. Не хочацца верыць, што усё скончылася. Здаецца, зараз зноў пачнецца. Праходзіць хвілінка, другая. Чуваць крокі, у суседнім пакоі адчыняюцца дзверы. Глухі шограт — Сяргей цягнуць па падлозе. Шчоўкае замком...

Міця хацеў бы, але не можа стаць на спілку ложка, зазірнуць у пакой, дзе Сяргей. Нешта не дазваляе. Гэтану няма назвы. Сяргей катаваў, яго — не. Таму ён не мае права нават сусцшыць...

ІХ НОРАВЫ, ІХ МАРАЛЬ

Факты з зарубезных газет і часопісаў

тоўкі, то боішся танцаваць змянілі. Вывіхі суставу, расцягненне мышцаў і пашкоджанні пазваночніка — вось найбольш частыя траўмы, якія чакаюць Вас».

«Дэйлі уорнер».

НОВАЕ СВЯЦІЛА АБСТРАКЦЫЯНІЗМУ

Пасля гібелі мастацка-абстрактнага кінематографа «Бетсі» амерыканскае абстрактнае мастацтва не мела дастаткова талентаўных паслядоўнікаў «Рэліс». Ціпер у заапарку горада Цыцыцыяні з'явілася кінематографічная «Прыгажуня», кінакарціна якой адразу набылі вялікую папулярнасць. На надалейні выстаўцы яе работ у Нью-Йорку за некалькі дзён было прададзена 40 не карцін. На жал, сама мастачка не здолела прысутнічаць на выстаўцы, бо ўрач запарку, непакоячыся аб здароўі «Прыгажуні», не дазволіў ёй паездку ў Цыцыцыяні ў Нью-Йорк.

«Фольксштyme».

«СЕЛЯДЦЫ У СЛОУКУ»

Студэнты Фларыдыскага ўніверсітэта ўстанавілі новы сусветны рэкорд у гульні, якая называецца «селядцы ў слоўку»: 215 чалавек пасля працяглага тронірова здолелі ўчыскацца ў паноў гасцінцы, разлічаны на двух чалавек.

«Юманітэ».

ПАДРЫЎ ВЕРЫ У БОГА

«Дочкі амерыканскай рэвалюцыі» (рэакцыйная жаночая арганізацыя ў ЗША. — Рэд.), заклікаюць усіх грамадзян не купляць паштоўкі, якія распаўсюджаюцца Арганізацыяй Аб'яднаных Нацый перад вялікім святам. Паноўкі ўсе грошы ад продажу паштоўкаў ідуць на царкву, а ў фонд данамоў дзеці слабазавітыя краіны, дык усё задума з продажам паштоўкаў (на лужку «данок амерыканскай рэвалюцыі») ёсць, не што іншае, як камуністычная прапаганда і кампанія з мэтай падарваць веру ў бога.

«Дэйлі уорнер».

«ЧЫРВОНІЯ З ЦЫЦЫЦАЦІ»

Вярхоўны суд штата Пенсільванія запатрабаваў ад кіраўнікоў спартыўнага клуба «Цыцыцыяні рэдс» («Чырвоныя з...»)

«Морген».

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАСХЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОУ, К. Л. ГУБАРОВІЧ, В. УЛ. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТАЧОУ, І. З. ШАРАХОУСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

ДАРАГІ ТАВАРЫШ!

НЕ ЗАБУДЗЬСЯ ПАДПІСАЦА НА ГАЗЕТУ «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

НА ДРУГІ КВАРТАЛ І ДА КАНЦА 1962 ГОДА

На сваіх старонках газета ўсебакова і шырока асвятляе літаратурнае жыццё рэспублікі, вяртае апаўднёны першы, аднаактоўны п'есы, умяці з вялікіх твораў беларускіх пісьменнікаў. Газета сістэматычна рэзюэе новыя горы пісьменнікаў, кампазітараў, мастакоў, спектаклі і фільмы.

Падпісаньне: На 3 месяцы — 1 руб. 5 кап. На 6 месяцаў — 2 руб. 10 кап. На 9 месяцаў — 3 руб. 15 кап.

Падпіска на газету «Літаратура і мастацтва» прымаецца без абмежавання ў гарадскіх аддзелах «Саюздруку», у канторах і аддзяленнях сувязі, а таксама грамадскім распускоўдальніцкім друку на прадпрыемствах, у навучальных і іншых установах.